

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filosofie

Studijní program: Filosofie

Studijní obor: Filosofie humanitních věd

POJETÍ LÁSKY VE FILOSOFII PLATÓNA

THE CONCEPT OF LOVE IN THE PHILOSOPHY OF PLATON

Bakalářská práce: *I2-FP-KFL-140*

Autor:

Markéta STRÁNSKÁ

Podpis:

_____

Vedoucí práce: IC.Lic. Michal Podzimek, Th.D

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
66	0	1	0	17	1

V Liberci dne: 11. 04. 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Pojetí lásky ve filosofii Platóna
Jméno a příjmení autora: Markéta Stránská
Osobní číslo: P09000576

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do její skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 11. 4. 2012

Markéta Stránská

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta Stránská**
Osobní číslo: **P09000576**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Filozofie humanitních věd**
Název tématu: **Pojetí lásky ve filosofii Platóna**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- 1) Student bude pravidelně konzultovat s vedoucím práce a bude se řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího.
- 2) Cíl práce: Student na základě prostudování dostupné literatury, prokáže pochopení textu tématu ve smyslu zadání a bude demonstrovat u vybraných dialogů pojetí lásky ve filosofii Platóna.
- 3) Metody práce: Analýza prostudovaného textu, komparace, kompilace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

PLATÓN. Symposion. Praha : OIKOYMENH, 2005. 85 s. ISBN 80-7298-139-0.

SOLOVJEV, Vladimír . Drama Platónova života. Samotišky : Spolek moravských nakladatelů, 1997. 124 s.

MOKREJŠ, Antonín. Erós jako téma Platónova myšlení. Praha : TRITON, 2009. 124 s. ISBN 978-80-7387-238-0.

PLATÓN. Faidros. Praha : OIKOYMENH, 2000. 88 s. ISBN 80-7298-015-7.

REALE, Giovanni. Platón. Praha : OIKOYMENH, 2005. 699 s. ISBN 80-86005-23-2.

Vedoucí bakalářské práce:

IC.Lic. Michal Podzimek, Th.D.
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

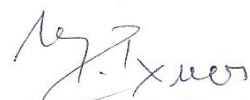
30. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Milan Exner, Ph.

vedoucí katedry

V Liberci dne 29. dubna 2011

Anotace:

Tato práce se zabývá tématem lásky ve filosofii Platóna. Představuje tuto problematiku v souvislosti s nepsanou naukou tohoto filosofa. Rozebírá pojem erós a vymezuje pole jeho působení. Dále se zabývá historií paradigmatické výkladu Platónových nauk. Dává do souvislosti nepsané nauky filosofa s jeho erotologií. Tyto poznatky dokládá na jeho filosofických spisech. Cílem bakalářské práce je zpracování pramenné literatury a interpretace získaných poznatků.

Klíčová slova: erós, filia, pederastie, paradigma, nepsané nauky, nepřímá tradice, protologie

Abstract:

This dissertation follows up the topic of love in the philosophy of Plato. It represents the issue in connection with the unwritten doctrine of this particular philosopher. It analyses the concept of "Eros" and defines the field of its effects, furthermore it deals with the history of paradigms interpretation of Platon's doctrines. It links unwritten doctrines of the philosopher with his erotologies. These findings are demonstrated in his philosophical writings. The goal of this thesis is elaboration of initial literature and interpretation of the obtained knowledge.

Keywords: eros, filia, pederasty, paradigm, unwritten doctrine, indirect tradition, protologie

Poděkování

Touto cestou děkuji svému vedoucímu práce, IC.Lic. Michalu Podzimekovi; Th.D., za odbornou pomoc při psaní bakalářské práce, za obětavý přístup a cenné rady při jejím zpracování.

Dále bych ráda poděkovala Bc. Lucii Havlíčkové za přispění k jazykové korektuře mé práce. Díky patří také celé mé rodině a příteli za podporu a pomoc v průběhu celého mého studia.

Obsah

Úvod.....	9
1 Čtyři podoby lásky.....	12
1.1. Storgé	13
1.2. Filia	14
1.3. Agápe	15
1.4. Erós	16
1.5. Shrnutí	19
2. Problém nepsaných nauk.....	20
2.1. Paradigma Platónových přímých žáků ve starší Akademii	21
2.2. Novoplatonské paradigma a jeho vliv	22
2.3. Schleiermacherovo paradigma.....	24
2.4. Přejchod od stávajícího paradigmatu k novému	25
2.5. Nové paradigma a období „mimořádné vědy“	26
3. Platón.....	30
3.1. Platón jako živý člověk	31
3.2. Pokrok v Platónově idealismu	33
4. Pederastie v archaickém Řecku	36
5. Přátelství v dialogu Lysis	38

5.1.	Protologie v Lysis	40
6.	Erós v Platónově pojetí pederastie	42
7.	Význam Eróta ve Faidru.....	43
8.	Erós v Symposiu	47
8.1.	Podoby Eróta v Symposiu	48
8.2.	Zasvěcení do tajemství Eróta.....	52
8.2.1.	Iniciace do malých mysterií: mýtus o původu Eróta.....	53
8.2.2.	Erotické zasvěcení: velká mysteria	53
9.	Vztah mezi protologií a Erótem.....	57
	Závěr	61
	Slovník pojmů.....	64
	Seznam použité literatury.....	66

Úvod

V dějinách filosofie je pojem lásky uchopen často velmi široce a pouze někteří hovoří o lásce excipitně jako Empedokles, Platón, Plotinós ... Avšak na druhou stranu některé filosofické proudy pojem lásky zužují, nebo ho podsouvají čistě náboženské oblasti.

Samotný pojem filosofie je složen ze dvou různých termínů. *Filein* překládáme jako „mít rád“ a *sofia* znamená moudrost, zdatnost.¹ Filosofie tudíž znamená milovat moudrost. Samozřejmě, že toto jest pouze překlad pojmu. Samotná filosofie má za cíl mnohem více než jen milovat moudrost. Dává si za úkol obsáhnout vše od soustavně racionálního a kritického zkoumání světa a člověka, až po hledání pravého poznání, pravdy a smyslu dobrého života. Od samotného Platóna se přímo dozvídáme: „*Údiv je postoj člověka, který moudrost skutečně miluje, a není jiný počátek filosofie, než tento.*“² Jeho výrok jasně dokazuje, že láska stála u zrodu filosofie. Právě láska moudrosti nás vede přes překážky, jež představuje nevědomost, slepá víra a ignorantství. Proto bych tuto práci ráda věnovala pojmu lásky v Platónově filosofii.

První, kdo se významně zasloužil o uvedení konceptu lásky do filosofie, byl Empedoklés. Tento filosof předsokratovského období definoval základní látky všeho bytí, dodnes známe jako čtyři elementy: oheň, vodu, vzduch a zemi. Tvořivou silou celého kosmu ustanovil dvě prasíly: *lásku* (filia) – je síla sjednocující a *nenávisť* (neikos) – je síla oddělující. Empedoklés byl však přírodní filosof, a proto jeho zkoumání věcí mělo čistě naturalistickou povahu. Platón byl první, kdo pojem lásky pozvedl na metafyzickou rovinu. Kde má samotná láska tvořivý charakter na lidskou duši. Pro pojem lásky Platón používá označení *erós*. Ve své práci se pokusím vyložit nauku zaměřenou na *eróta* pomocí nového paradigmatu, které zavedla Tübingenská

---

¹ Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, 463 s. ISBN 80-718-2064-4.

² PLATÓN, *Theaitétos*. 4. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2007, Platónovy dialogy, sv. 11. ISBN 978-807-2982-943. 155D

škola. Její směr nebere v potaz jen psané nauky, jež zaujímají v Schleiermacherově paradigmatu monopol, ale snaží se rozšířit Platónovo učení i na základě nepsaných nauk. Zdrojem je nepřímá tradice, kterou nalezneme u jeho žáků. Moje práce si neklade za cíl pojmut problém v patřičné šířce, neboť z důvodu obsáhlosti tématu to není ani možné. Pokusím se nastínit hlavní myšlenkový proud, jenž nově ovlivňuje Tübingenské paradigma. Hlavní představitelé alternativního paradigmatu jsou dva významní badatelé K. Gaiser a H. Krämer.

Nejprve je však potřeba porozumět jednotlivým druhům lásky, které se často tváří jako jediná celistvá láska. Stalo se to hlavně díky práci významného psychoanalytika Sigmunda Freuda, který na počátku 20. století sjednotil ve své práci její roztržitost. Proto chci na začátku práce vymezit jednotlivé druhy lásky a dokázat tak výjimečnost termínu *erós*. Uvidíme, do jaké míry se probírané výrazy překrývají, jaká významová pole obývají, vytvářejí a vzájemně vymezují. Jestliže při čtení této práce naleznete terminologický pojem, kterým si nebudete jisti, či nebudete znát jeho přesný význam, pomůže Vám slovník pojmů, jenž je vytvořen pro zjednodušení porozumění textu.

V další části své práce bych chtěla shrnout hlavní paradigmatata, jež určovala složitý vývoj dějin interpretace Platóna. Jejich vývoj začíná od 4. stol. př. Kr. primordiálním paradigmatem stanoveným samotným Platónem. Toto paradigma dále rozvíjejí jeho žáci v Akademii. Změna paradigmatu nastane až nástupem novoplatonismu a potrvá dlouhých patnáct století. Poté ho nahradí na počátku 19. století Schleiermacherovo paradigma. O století později se objevuje alternativní paradigma, které představila Tübingenská škola.

Důležitým zdrojem informací se mi v práci stala kniha od předního italského historika, který se zaměřuje především na antickou filosofii, Giovanni Realeho: *Platón: Pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsaných nauk*. Jak už vyplývá z názvu, autor se zaměřuje na

alternativní paradigma. Jeho snahou je interpretovat významné dialogy Platóna pomocí práce badatelů K. Gaisera a H. Krämera představující hlavní badatele Tübingenské školy.

Nepostradatelným pomocníkem se mi též stala kniha *Erós a jeho metamorfózy* od autorky Lenky Naldoniové. Autorka se ve své práci zabývá tématem *erós* od počátku v archaickém Řecku až po jeho současnou koncepci. Cílem její práce je snaha dokázat, že *erós* nebeský a pozemský nemůžou existovat jeden bez druhého a k tomu abychom plně pochopili celý koncept *eróta*, musíme vzít v potaz oba pojmy.

Veškeré poznatky budu aplikovat na významných dialozích Platóna, ve kterých se přímo zabývá otázkou lásky.

1 Čtyři podoby lásky

Od antického Řecka až do současnosti se vyskytlo několik koncepcí a interpretací lásky. Každý pojem prodělal svůj historický vývoj od počátku věků až po naši přítomnost. Moje bádání se proto bude zabývat koncepcí lásky od archaických dob západního myšlení, především ale bude zaměřeno na platonské pojetí. Jaký byl původní antický význam lásky, a co všechno v sobě zahrnoval? To, co dnes považujeme za lásku, se v mnohých aspektech liší zcela od toho, jak lásku definovala a pojímala antická filosofie. Češi označují dění lásky slovesem milovat, ale v případě že se jedná o smyslové požitky, přicházejí na řadu jiná slovesa, např. mít rád, oblíbit si ... V angličtině vedle *love* (milovat) existuje také sloveso *like* (mít rád). Rozdílnými slovy oba pocity odlišují. Například ve francouzštině slovesem *aimer* je možné milovat spoustu věcí jako jídlo, hru nebo i činnost. Nejlépe tuto koncepci vystihuje Florenskij, který nám představuje různé podoby lásky v řeckém jazyce:

„Čtveřice slov lásky je jedna z nejvýznamnějších drahocenností pokladnice helénského jazyka a jen stěží lze vměstnat do jednoho pohledu celý výčet předností, které díky tomuto dokonalému nástroji takto získáváme pro životní chápání. Co se týče slovního vyjádření ideje lásky, žádný jiný jazyk se ničím podobným nemůže pochlubit ani náznakem.“³

Jak autor naznačil, Řekové měli pro lásku čtyři různá slova. Máme tedy před sebou čtyři pojmy lásky, které měly v antickém Řecku velký význam. Každá láska zastupovala svoji specifickou oblast zcela odlišnou od ostatních. Jsou jimi: *storgé*, *filia*, *agapé*, *erós*. Dále se budu zabývat podrobným rozlišením konceptů lásek. Touto prací se budu snažit prokázat výjimečnost termínu *erós*, jelikož se výrazně liší od ostatních antických pojmů lásky.

---

³ FLORENSKIJ, Pavel Aleksandrovič. *Sloup a opora pravdy*. Vyd. 1. Překlad Alan Černohous. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, ISBN 80-867-1510-8. s. 348

1.1.Storgé

Neboli láska rodová. C. S. Lewis popisuje *storgé* jako „*nejpokornější a nejrozšířenější z lásky ...*, v níž se naše zkušenosti nejméně odlišují od toho, co prožívají zvířata.“⁴ Tento pojem má základ v organickém rodovém spojení. Pro příklad můžeme uvést lásku matky k dítěti, nebo lásku občana k vlasti, či lásku vojáka ke své armádě.

V češtině lze *storgé* přeložit jako náklonnost. Důležité je ji rozlišit na dva typy – lásku dávající a lásku přijímající. Láskou dávající je například mateřská láska. Naopak láskou přijímající může být typický vztah dětí k rodičům. Avšak náklonnost před nás staví zvláštní paradox, protože je to láska přijímající ale to, co potřebuje, je dávat. Láska dávající zase naopak potřebuje být „potřebována“. Žena musí nakojit své dítě, nebo bude trpět nespokojeností dítěte.

Téměř každý se může stát předmětem náklonnosti. Tento druh lásky si nevybírá a je nejméně diskriminující. „*Náklonnost nehledí na věkový rozdíl, pohlaví, společenské třídy a vzdělání.*“⁵ Může se zrodit mezi profesorem a uklízečkou, kde oba žijí v naprosto odlišných světech. Náklonnost tedy spojuje i lidi, kteří se k sobě vůbec nehodí, nemají naprosto nic společného kromě toho, že je osud zavedl do stejné rodiny nebo do téže společnosti.

Storgé se tedy řadí mezi nejběžnější lásku. Je ale zajímavé, že postupem času se začalo zapomínat na její existenci. Doklad můžeme nalézt v encyklice *Deus Caritas Est* sepsanou Benediktem XVI., kde zcela vynechal termín *storgé*: „*Ze tří řeckých slov označujících lásku – erós, filia (přátelská láska) a agapé – se v novozákonních spisech upřednostňuje poslední zmíněné, které*

---

⁴ LEWIS, C. S. *Čtyři lásky*. 1. vyd. Překlad Eva Hoznauerová. Praha: Návrat domů, 1997, ISBN 80-854-9556-2. s. 26

⁵ LEWIS, C. S., pozn. 4, s. 27

však v řeckém jazyce bylo spíše okrajové“⁶. Z tohoto úryvku evidentně vyplývá, že Benedikt XVI. vynechal termín *storgé*, protože se nevyskytuje v Bibli. Samotná teologie ho nikdy nepoužívala. Avšak pouto, které tvoří *storgé*, se stalo pojítkem katolického manželství až do II. Vatikánského koncilu.

1.2.Filia

Dle Lenky Naldoniové lze *filii* označit jako „vnitřní náklonnost k osobě.“⁷ Další význam *filie* představuje duševní spřízněnost, jakou lze nalézt v přátelském vztahu. „Řecká slova *filia* (přátelství, láska) a *filien* (milovat) jsou odvozena od výrazu *filos*. Substantivem *filos* se rozumí přítel, člověk, s nímž jsme ve více či méně intenzivním a pravidelném, citovém či emočním vztahu vzájemné osobní náklonnosti a sympatie.“⁸

Poprvé se termín vyskytl v nauce řeckého filosofa před Sokratovského období. Empedoklés nahlížel na svět jako na oživený celek skládající se ze čtyř prvků: oheň, vzduch, voda a země. Principy, které je oddělovaly a spojovaly, byly láska a svár. Láska způsobuje jejich slučování a svár naopak jejich odlučování. „Pro termín láska Empedoklés používal termín *filotes* (= náklonnost, láska, přátelství), jenž je doxografy nahrazován termínem *filia*, jelikož *filia* měla stejný význam v době klasické i postklasické jako *filotés* v době archaické.“⁹

Málokdo se v dnešní době setká s opravdovým přátelstvím. Často ho lidé zaměňují za kamarádství. Avšak přátelství v antickém slova smyslu bylo zcela odlišné. V archaickém období *filia* denotuje od vztahů silné citové povahy po chladné rodinné vazby. Při pederastii byl staršímu muži ve vztahu

---

⁶ BENEDIKT, C. *Deus Caritas Est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce*. 1. vyd. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. Praha: Paulínky, 2006, ISBN 80-869-4903-6, s. 8

⁷ NALDONIOVÁ, Lenka. *Erós a jeho metamorfózy*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 80-736-8840-9, s. 19

⁸ HEJDUK, Tomáš. *Od Eróta k filosofii: studie o Erótu se zřetelem k Sókratově filosofii*. Hradec Králové: Pavel Mervart, 2007. ISBN 80-868-1850-0, s. 40

⁹ VÍTEK, Tomáš. *Empedoklés*. Praha: Herrmann, 2001, ISBN 80-238-8576-6, s. 143

přisuzován *erós*, zatímco mladíček, pokud opětuje lásku, vyjadřuje ji ve formě *filie*. V období starého Řecka měla tedy i *filie* sexuální konotaci. Na rozdíl od lásky instinktivní, je *filia* rozumový vztah založený na vzájemném respektu přátel, kteří si důvěřují a společně podnikají různé činnosti. V klasickém období se sexuální konotace z pojmu *filia* vytrácí a zůstává čistě rozumová láska, kdy si člověk přítele vybírá čistě na základě jeho vlastností.

Avšak podle C. S. Lewise je *filia* nejméně přirozená ze všech lásek. Je to láska nejméně instinktivní, organická, biologická, pospolitá a nezbytná. Na *filii* není nic tělesného. „Bez erótu by nikdo z nás nebyl počat a bez storgé by nikdo z nás nebyl vychován.“¹⁰ K životu z hlediska biologického *filii* nepotřebujeme. Proto bylo přátelství ve starověku a středověku tak oslavováno a dáváno za příklad. *Storgé* a *erós* byly příliš spojeny s naší biologií, příliš zjevně sdíleny se zvířaty. Naproti tomu *filia* má nefyzickou povahu a je absolutně nezávislá na lidských pudech.

Filia se jako symbol přátelství objevila v Aristotelově *Etice*, především v jeho osmé a deváté knize. Ve středověku ji lze nalézt také v Cicerově knize *De amicitiae*, jež velmi ovlivnila scholastické učence, jako byli Abelard, Tomáš Akvinský a další. Díky těmto dvěma knihám pak přešla myšlenka přátelství do scholastické teorie lásky.

1.3. Agápe

Agapé je láska racionalizovaná, jež má své základy ve zhodnocení milovaného objektu. O *agapé* rozhoduje naše svobodná vůle. Tato forma lásky získala svůj hlavní význam po příchodu křesťanství. V období starověkého Řecka nehraje *agapé* ve filosofii žádnou významnou roli. Začala se používat až teprve od 3. stol. př. n. l. Objevuje se v textu sv. Pavla a též v Bibli v trojici víra, láska a naděje. Pro termín láska už není použit pojem *erós*, ale *agapé*.

---

¹⁰ LEWIS, C. S., pozn. 4, s. 45

Agapé se též přezdívá božská láska, která k nám sestupuje od samotného Boha a člověk ji pasivně přijímá. Zatímco *erós* je láskou vzestupnou stoupající od člověka k Bohu. V momentě, kdy křesťanství převzalo platonismus k interpretacím obsahu zjevených pravd, jež nalezneme v Novém Zákoně, se *agapé* začala měnit v nový typ lásky. Ta v sobě zahrnovala *erós* i *agapé*. Oba druhy lásky naleznou svou syntézu v koncepci vyjádřené termínem *charitas*.

V *agapé* se nachází odpověď na lásku Boží. Andres Nygen uvádí dva její příkazy:

- *Budeš milovat Pána, svého Boha, nad všechny pány.*
- *Budeš milovat své bližní jako sebe samého.*¹¹

Pokud bude člověk milovat svého bližního stejně, jako Bůh miluje svůj lid, bude se čím dál tím víc přibližovat Boží lásce. Z toho vyplývá, že miluje-li člověk láskou *agapé*, nejlépe tím napodobuje postoj Boha k člověku. *Agapé* je spontánní, neohlíží se na vnější svět, miluje stejně hříšníky i ctnostné lidi. Lze ji pochopit i skrz Ježíše Krista, protože je sebe-obětující. *Agapé* znamená Božské bytí. Je základním motivem teologickým i etickým, neboť křesťané z ní vyvozují tvrzení: „*Bůh je Agapé*“, i „*Dobro je Agapé*“.¹² Nehledí na kvality člověka, protože všichni jsme stvoření Boží. Křesťanská myšlenka všeobecného bratrství je protikladem *eróta* a *filie*. Obě si vybírají na základě krásy, ctnosti nebo jiných užitečných kvalit, zatímco *agápe* miluje bez rozdílu.

1.4.Erós

V současné době je *erós* v povědomí mnoha lidí ve formě sexuálního pudu. Avšak tento náboj mu dal teprve na počátku 20. století slavný psychoanalytik Sigmund Freud. Pro významného psychologa se stal vzorem

---

¹¹ NYGREN, Anders. *Agape and eros*. Chicago: University of Chicago Press, 1982, ISBN 02-266-1078-0. s. 46

¹² Nygren, A. pozn. 11, s. 26

Empedoklés a jeho teorie smíšení čtyř prvků ve všech existujících věcech pomocí lásky a sváru.

„Náš zájem patří však oné Empedoklově nauce, která má k psychoanalytické pudové teorii tak blízko, že bychom byli v pokušení prohlásit je za totožné nebýt toho rozdílu, že teorie Řekova je kosmickou fantazií, kdežto naše se spokojuje s nárokem na biologickou platnost. Ovšem okolnost, že Empedoklés přisuzuje světovému celku totéž oduševnění jako jednotlivé živé bytosti, ubírá tomuto rozdílu velkou část jeho významu.“¹³

U Freuda nalezáme dva pudy místo čtyř prvků hmoty – pud života a smrti. Vybral si Platonův *erós* proto, aby ho mohl ztotožnit se sexuálním pudem, jež také označil termínem libido. Platónův *erós* má však odlišnou funkci. V historii se rozvíjel v různých směrech, a Freud pouze přejal jednu ze dvou forem *erótu*, kterou Platón rozdělil.

Pokud se ovšem vrátíme na úplný počátek, dozvíme se, že staří Řekové uznávali dvojí koncept *eróta*. Podle orfického mýtu o stvoření světa se stal hlavním božstvem zodpovědným za počátek a pořádek všech věcí v kosmu. Z Hesiodova spisu *Theogonia* zjistíme, že se objevil z prvotního chaosu společně s matkou zemí Gaiou a Tartarem. Pomáhal novému tvoření jako uvolňující síla. Díky tomu je spojen s plozením. V pozdější době byl *Erós* uváděn jako syn Afrodité a Area, nebo že byli jeho rodiči též Porus a Penia. *Erós* se narodil na narozeninách Afrodité. V dalším mýtu nalezneme „pravejce“. Vznášelo se a postupně rostlo jako semínko. Jednoho dne se vejce rozdělilo na dvě části. První polovina se stala kosmickou. Nacházela se zde nebesa a duchovní princip. V druhé části se nacházela zem a skládala se z materiální části. *Erós* se zrodil díky tomu, že se k sobě přitahovaly obě části vejce. V mytologii měl za manželku *Psyché*. Mohla ovládat tělo a vstupovat do

---

¹³ KOCOUREK, Jiří. *Sebrané spisy Sigmunda Freuda. Spisy z let 1932-1939. Šestnáctá kniha*. 1. vyd. Praha: Psychoanalytické nakl., 1998, ISBN 80-861-2306-5. s. 78

něj. Představovala ženskou verzi *Eróta*. Měla schopnost „extáze“, tedy vystoupení duše z těla. Duše poté byla schopna pozorovat dokonalé ideje v nadsmyslové realitě. Platón tuto myšlenku aplikuje v dialogu *Faidros*, kde ji i rozvádí a za průvodce určuje *Eróta*. V antickém období neměl téměř žádnou tradici uctívání, přesto jeho svatyně nalézáme v gymnáziích.

V pozdějším období se *erós* staví do opozice k *agapé*. Rozdíl mezi těmito dvěma typy lásky je tak veliký, že můžeme uvažovat o rozdělení světa platonského a křesťanského. Tomáš Hejduk nahlíží na problematiku takto: „*Křesťanská myšlenka všeobecného bratrství je protikladem principu erotického výběru a běžného řeckého konceptu přátelství (filia), při nichž člověk, ať už podle ctnosti, krásy nebo užitečnosti vybírá přítele či milého.*“¹⁴

Agapé představuje lásku sestupnou, která plynula od Boha k člověku a byla pasivně přijímána. „*Zatímco erós je formou lásky vzestupná, motivovaná, toužící se dostat vzhůru a do níž se zapojují různé složky lidské duše, jež daly podnětnou sílu tomuto pohybu.*“¹⁵ Stala se také pojítkem, které spojovalo a udržovalo náboženské společenství. V *erósu* a *storgé* spočívala metafyzická stabilita společenského bytí. *Erós* zastupoval osobní sílu a *storgé* rodový princip, jenž byl pro každého v antickém společenství závazný. Naopak přirozené pro křesťanské společenství se stala v osobní sféře *filia* a ve společenské *agápe*.

Mohlo by se zdát, že sílu *erótu* nalezneme v křesťanském období pouze v *charitás*, kde je spojen s *agápe*. Avšak mystikové jako Řehoř Nysský, Nikolas Kabsilas nebo Symeon Nový Teolog, jím naopak vyjadřují vyšší lásku k Bohu. Pro mystiky byl *erós* motorem k vědění. Pomáhal člověku překonat propast nevědění a užívat si plody sladkého poznání. Špidlík podává výklad o tom, v jakém smyslu vnímali tito myslitelé *erós*.

---

¹⁴ Hejduk T., pozn. 8, s. 50

¹⁵ Naldoniová L., pozn. 7, s. 7

„Není snadné stanovit přesně rozlišení mezi výrazy „vědění“ a „vědomí“. Samotná řeč je však dostatečně rozlišuje, a tak umožňuje popsat mystickou zkušenost „temnoty“. Člověk, kterého pobízí božský erós, opouští cestu „poznání“. Žár lásky, kterou zakouší, mu přináší určitý obraz velikosti toho, kterého tolik miluje. Boží nesmírnost nachází odraz v rozšířeném lidském srdci.“¹⁶

1.5. Shrnutí

Nyní jsme si v tomto analytickém textu představili čtyři typy lásky, z nichž každá zastává svoji specifickou oblast působení. „Máme zde usilovný, paroxysmatický **erós**, čili pocitovou lásku, tj. vášeň. Dále něžnou organickou **storgé**, čili rodovou lásku, tj. připoutanost. Poněkud suchou a racionální **agapé**, čili lásku pramenící z hodnocení, tj. úcty. A nakonec oduševnělou a upřímnou **filii**, čili lásku vnitřního přijetí, osobního prozření čili přízně.“¹⁷ Tento přehled různé terminologie nám má pouze pomoci ujasnit pozici *erótu* vůči ostatním typům lásky. Jak vidíme, tak zastával zcela odlišnou funkci, než kterou mu přisoudil ve svých studiích Freud. Jedná se o sílu, jež povznášela duši. Pomáhala ji překonat mnohé nástrahy. *Erós* byl bipolární silou, která vše harmonizovala. Navíc Platón obecného *eróta* odmítal, protože tělesnou lásku považoval za něco vulgárního. Sexuální styk z jeho hlediska rozvracel duši a odváděl ji od pravého poznání. Je tedy paradoxem, že pro výraz sexuální pud si vybral právě Platónova *eróta*, jenž měl zcela jiný význam než v jeho studiích.

---

¹⁶ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu: systematická příručka*. Vyd. 1. (v nakl. Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002, 1. ISBN 80-860-4584-6. s. 379

¹⁷ Florenskij P. A., pozn. 3, s. 344

2. Problém nepsaných nauk

V dnešní době se vědecká obec shoduje, že se dochovala všechna díla připisující se Platónovy. Z toho bychom mohli na první pohled usoudit, že se nám zachovalo veškeré jeho učení v celistvosti. Na začátku 20. století se vyskytují „anomálie“, jenž nelze vtěsnat do stávajícího paradigmatu akademické obce. Tyto „anomálie“ vychází především ze spisů *Faidros* a *Sedmý list*. Ve „svědectvích o sobě“ Platón velmi jasně a v písemné podobě sděluje, co si myslí o spisech obecně. „*Co spisy, ať již po stránce obsahové či metodické, nejsou s to čtenáři sdělit.*“¹⁸ Doslova říká: „*Že nepovažoval za vhodné svěřit spisům veškeré své myšlení především věci cennější.*“¹⁹ Jeho sdělení jednoznačně bere nárok na monopol psaných nauk a snižuje autonomii Platónových spisů. Ačkoliv známe mnoho z učení tohoto významného filosofa, z výše uvedeného vyplývá, že „*věci cennější*“ musíme hledat jinde než v jeho dialozích a to v nepřímé tradici. Řada výzkumníků se problematice části pokoušela vměstnat do rámce tzv. „normální vědy“, aby se shodovaly s nastoleným paradigmatem. „Svědectví o sobě“ se ale přesto stává základním kamenem pro nové alternativní paradigma a je třeba ho chápat jako prvotní a nezbytný předpoklad pro pochopení Platónovy nauky.

Ve spise *Faidros* nalezneme mnoho pádných důvodů, proč Platón nechce sdělovat tyto „*nejcennější věci*“ psanému slovu. Spisy nepřinášejí moudrost samotnou, ale jenom její zdání. Dialogy nejsou schopny se zapojit do živého rozhovoru, nemohou se bránit případné kritice a potřebují ochranu svého stvořitele. Psaná řeč je pouze slabá náhražka mluveného slova. Zatímco psaní považuje Platón za půvabnou „hru“, mluvené slovo u něj má velikou vážnost a veškeré úsilí by se mělo vynaložit na živý dialektický rozhovor. Autor psaného slova také musí svůj spis přizpůsobovat čtenářům, aby ho

---

¹⁸ REALE, Giovanni. *Platón: pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsaných nauk*. Vyd. 1. Překlad Martin Cajthaml. Praha: Oikoyomenh, 2005, Oikúmené, sv. 116. ISBN 80-860-0523-2. s. 86

¹⁹ Reale G., pozn. 18, s. 21

pochopti. V tomto ohledu byl Platón velice ovlivněn velkým učitelem Sókratem. On chápe filosofii jako zkoumání, zkoušení, léčbu a očišťování duše a to je podle něj možné pouze v živém dialogu. „*Jedině v něm totiž dochází k bezprostřední konfrontaci dvou duší, konfrontaci, která je podmínkou aplikace ironicko-maieutické metody.*“²⁰ Platón však věřil, že mezi završením psaného slova a zdánlivým věděním ve spisech sofistů lze nalézt zlatou střední cestu. Tou jsou jeho spisy, které se vyhýbají dogmatickému výkladu a pokouší se reprodukovat tzv. „sokratovský rozhovor“. Sled otázek a odpovědí, jenž vede k vyššímu poznání pravdy, ale věci nejvyšší se probírají někdy jindy a jinde při živém rozhovoru.

Vývoj výkladu Platóna je pravděpodobně bohatší a různorodější než dějiny interpretace jakéhokoli jiného filosofa. Začíná od 4. st. př. Kr. V další podkapitole shrnu vývoj paradigmat od počátků antického Řecka až do současnosti.

2.1. Paradigma Platónových přímých žáků ve starší Akademii

Jak už vyplývá z názvu, jedná se o primordiální paradigma, které nacházíme u Platóna a dále ho rozvíjeli jeho žáci v Akademii. Vedle hlavního komentátora a žáka Aristotela, zaujímá přední místo také Speusippos a Xenokratés, jež byli druhým a třetím scholarchou v Akademii.

„*Toto paradigma má proto svůj původ nejen ve spisech, nýbrž i ve výuce a živém slově Platónově, a je plodem přímého styku žáků s mistrem, což z něj v mnohém ohledu činí neopomenutelný výchozí bod.*“²¹ Nejbohatší zdroj nepřímé tradice nalézáme u spisů Aristotela, především v jeho důležité knize *Metafyzika*. Zde se zaměřuje na tři směry:

A) obecně představuje teorii idejí;

---

²⁰ Reale G., pozn. 18, s. 117

²¹ Reale G., pozn. 18, s. 51

B) vysvětluje a probírá teorii prvních principů, z nichž se odvozují samy ideje, a tím i vše ostatní;

C) načrtává Platónem rozvrženou hierarchickou strukturu nadmyslové skutečnosti.²²

Aristotelés zde překládá klasické učení, které známe z dialogů, a to že ideje jsou ve vztahu „účasti“ na smyslových věcech. Avšak nově se dozvídáme, že ideje a formy nejsou příčinami prvními a konečnými. Platón tvrdí: „Existují „konstitutivní prvky“ samotných idejí, a tedy principy základnější než ideje samy.“²³Svoji nauku nazývá teorií principů. V jeho teorii existují dva nejvyšší principy a tj. jedno a dvojice velkého a malého či neohrazená a neurčitá dvojice. Jsou to nejvyšší a nezákladnější principy v hierarchii nadmyslových realit. „Po nejvyšších principech; jedno a dvojice jsou dále ideální čísla, jež Platón považuje za „příčinu“ a „substanci“ věcí.“²⁴Poté jsou teprve ideje a formy a po nich nakonec matematické entity ve „střední rovině“. Z krátkého shrnutí je jasné, že jedno a dvojice neodpovídají tomu, co nalezneme v Platónových dialozích. Prakticky téměř dvě třetiny jeho učení leží mimo psané slovo. Nesmíme se zaměřit jenom na spisy, ale hledat i v nepřímé tradici.

2.2. Novoplatonské paradigma a jeho vliv

Další paradigma se začíná vyvíjet od konce doby pozdní antiky do téměř 19. stol. Prakticky převládalo plných patnáct století. „Jeho první náznaky můžeme nalézt ve středním platonismu v období od posledního desetiletí před Kr. až do 2. stol. po Kr.“²⁵Základním kamenem pro tuto etapu se stává syntetická práce *Didaskalika* od Albina. Je zde rozvinuta myšlenka hierarchické struktury nadmyslové skutečnosti. Hierarchická struktura je rozdělena do tří rovin:

---

²² Reale G., pozn. 18, s. 52

²³ Reale G., pozn. 18, s. 53

²⁴ Reale G., pozn. 18, s. 54

²⁵ Reale G., pozn. 18, s. 59

- *první intelekt (či první bůh),*
- *druhý intelekt (či intelekt duše světa)*
- *nakonec duše světa.*²⁶

Zde není důležitá nauka o principech, ale jenom tyto tři roviny. Základním textem, ze kterého Albinos vychází, je především *Timaia*. Člověk má za cíl připodobnění se k bohu.

Další období začíná u Plótina a jeho formulace Platóna, která se stala mnohem systematictější a teoreticky významnější. Vzniká významná a složitá nauka o třech hypostasích a jejich emanaci, jež je prezentována jako Platónova nauka. Tuto nauku lze údajně nalézt v jeho spisech. Ze spisů Plótina, Prokla či Iamblicha zjistíme, že novoplatonici využívali motivy vycházející z Platónových „nepsaných nauk“, jež rozšiřovali starší akademici. Avšak rozvíjí se poněkud jednostranně, jelikož nejvíce pozornosti se dostává nauce o jednom-dobru. Neurčitá dvojice se stala pouhou emanací jedné. I zde je stále hlavním textem spis *Timaios*. Neméně důležitý se stává také *Parmenides*.

Během středověku dochází ke značnému zjednodušení a systematickému pozměnění novoplatonského paradigmatu. V této době také chyběl přímý kontakt s Platónovými spisy. Čerpalo se pouze z dialogů pocházejících ze středního platonismu. Důvodem zjednodušování bylo spojit tuto nauku s křesťanským učením. „*Důležitým spisem byl Chalcidiův komentář k Timaiovi.*“²⁷

V 15. století došlo k oživení novoplatonského paradigmatu díky nově vznikajícímu humanismu a renesanci. V tomto období byly nově k dispozici veškeré Platónovy spisy přeložené do latiny. Zůstaly ale vykládány pomocí novoplatonského kánonu. Novoplatonské paradigma dlouho držící svojí pozici v 18. století postupně zesláblo. „*Mnoho učenců je podrobilo nemilosrdné*

---

²⁶ Reale G., pozn. 18, s. 59

²⁷ Reale G., pozn. 18, s. 68

kritice a pokoušelo se jej zcela odstranit. Alternativní paradigma však předloženo nebylo.“²⁸ Nejvýznamnější snahu o odstranění paradigmatu nalézáme v knize J. Bruckera *Historia critica philosophiae*. Autor se snažil svrhnout stávající paradigma. Jeho snaha však skončila nezdárně tím, že vtěsnal novoplatonské paradigma do středoplatonského paradigmatu Albinova. Nakonec v 19. století bylo nahrazeno.

2.3.Schleiermacherovo paradigma

Po mnoha staletích vlády novoplatonského paradigmatu se objevilo nové, které převzalo jeho post. Paradigma bylo uvedeno ve výjimečné práci F. D. Schleiermacha *Platons Werke*. Jedná se o obdivuhodný překlad Platonových spisů, kde se autor snaží o co nejvěrohodnější překlad řeckého originálu. V programovém úvodu svého díla představil nový směr výkladu Platóna. Široká vědecká oblast tento nový směr uznala jako směrodatný a zavedla tak nové paradigma. Nynější výklad Platóna proto funguje v rámci tzv. „normální vědy“.

Formální strukturu nového paradigmatu lze shrnout do tří bodů:

- 1) *„Forma a obsah Platónových dialogů tvoří nerozlučnou jednotu.“*²⁹ Platónova filosofie je totéž co jeho spisy. Pokud pochopíme jeho spisy, plně pochopíme i jeho filosofii.
- 2) *„Platónovy dialogy se hlavně vyznačují svojí jednotnou naukou.“*³⁰ Veškeré dialogy tvoří jednotnou strukturu jeho didaktického plánu. Jednotlivé dialogy jsou spolu provázané a tvoří jednotný celek, který má za cíl vyložit komplexní obsah celé Platónovy filosofie.
- 3) *„Takto pochopené dialogy mají zcela autonomní platnost v tom smyslu, že Platónovo myšlení lze nalézt pouze*

---

²⁸ Reale G., pozn. 18, s. 67

²⁹ Reale G., pozn. 18, s. 69

³⁰ Reale G., pozn. 18, s. 69

v nich. ³¹ Pokud z toho budeme vycházet, tak se v paradigmatu zcela ztratil význam nepřímá tradice. Nepsané nauky jsou zcela odsouvány na okraj a zařazeny až do posledního Platónova období a ztotožněné s jeho „senilitou“. Schleiermacher zastává názor, že v nepřímé nebo ústně tradované nauce nenalezneme nic, co bychom nenalezli ve spisech.

V epoše „normální vědy“ se dosáhlo významných pokroků ohledně rozšiřování, prohlubování a systematizace znalostí Platonových dialogů. Od 19. století se zkoumala především autentičnost spisů, jejich chronologická posloupnost a především byla studována jejich struktura a forma. *„V tomto období se také badatelé snažili naleznout „jednotu“, kterou dialogy představují.“*³²

Co dosud unikalo pozornosti, jsou různé problémy vzniklé konfrontací Schleiermacherovského paradigmatu s nepřímou tradicí. *„Prováděly se různé pokusy o takové vyjádření paradigmatu, jež by do něj umožnilo vměstnat nepřímou tradici a zároveň však, co nejvíce udržet samostatnost dialogů.“*³³ Takovéto problémy se nazývají „anomálie“ a vedou ke krizi v době „normální vědy“.

2.4. Přejít od stávajícího paradigmatu k novému

„Anomálie“ představují v období „normální vědy“ značný problém. Přestože se je mnozí badatelé pokoušeli vměstnat do stávajícího období „normální vědy“, vedlo to k rozostření paradigmatu a k jeho krizi. Již od poloviny 19. století upozorňovali někteří výzkumníci na „nepřímou tradici“. Například A. Boeckh ve své práci *Gesammelte kleinere Schriften* doslova říká: „Platón svými ústními výklady završil to, co ve spisech nepřivedl do konečné

---

³¹ Reale G., pozn. 18, s. 69

³² Reale G., pozn. 18, s. 72

³³ Reale G., pozn. 18, s. 73

podoby“. Také další badatelé jako například Ch. A. Brandis, F. A. Trendelenburg, či C. H. Weisse trvali na důležitosti „nepsaných nauk“.

První skrovný náznak alternativního paradigmatu nalezneme v knize E. Zeller *Die Philosophie der Griechen in Ihrer geschichtlichen Entwicklung*. „Autor zařadil „nepsané nauky“ na konec Platónova života, což znamená, že jsou prakticky bez významu pro pochopení většiny Platónových spisů.“³⁴ Přími posluchači, jako Aristotelés, Platóna dostatečně nepochopili, a jeho nauku si přizpůsobili. Proto není jejich svědectví dost věrohodné. Přestože autor uznal existenci „nepsaných nauk“, dokázal ji potlačit tak, aby nevedla ke krizi stávajícího paradigmatu.

Na počátku 20. století začíná alternativní paradigma dostávat pevné obrysy. Prvním příspěvkem byla kniha L. Robina *La theorie platonicienne des Idées et des Nombres d'après Aristote*. „Obsahuje rozsáhlou systematickou interpretaci Aristotelových svědectví Platonových nauk.“³⁵ Ačkoliv působivě zhodnotil Aristotelovo svědectví, dále ve své práci nepokročil. Jediným spisem vyloženým ve „světle nepsaných nauk“ byl *Timaios*. Poté, co došlo k potvrzení pravosti *Sedmého listu*, stačil jen krůček k novému paradigmatu. Po důkladné analýze Tübingenskou školou byl objeven nevyvratitelný důkaz o „nepsaných naukách“.

2.5. Nové paradigma a období „mimořádné vědy“

Nové paradigma tedy zavedla Tübingenská škola a má zcela revoluční charakter. Jako významný dokument jí posloužil *Sedmý list* a *Faidros*, kde Platón představuje podstatu nepsaných nauk a vysvětluje, proč je neuvádí ve svých spisech. Období, jež nové paradigma zahájilo, představuje tedy „mimořádnou vědu“. Reale doslova říká: „*Díky tomu lze zrekonstruovat „systém“ Platónova myšlení (v širokém a dynamickém smyslu), tj. že lze ukázat*

---

³⁴ Reale G., pozn. 18, s. 74

³⁵ Reale G., pozn. 18, s. 75

jeho jednotu. Přitom však není třeba vycházet z teoretických pozic, jež jsou Platónovi cizí (či dokonce z politických ideologií či psychoanalýzy), nýbrž z tradice vyrůstající z Platónova živého slova, tj. z dimenze dialektického mluveného slova, již svěřil své nejhlubší poselství.³⁶ Hlavní přínos spočívá v možnosti dokázat schopnost nepsaných nauk a pomoci na některých zásadních místech dialogů, na které stávající paradigma nestačí.

Pokud při interpretaci spisů přijmeme předpoklady, které nám nabízí Tübigenská škola, dostane se nám možnosti zrekonstruovat Platónovo myšlení zcela revolučním způsobem. Je potřeba syntetizovat vztah mezi spisy a živým vyučováním. Díky tomu sestavíme jeho nauku v celé jeho komplexnosti. „Pokud se vezmou v potaz obě tradice, získáme z nich svědectví, že Platón usiloval o vytvoření jednotné vize, jež by byla s to obsáhnout skutečnost v jejím celku.“³⁷

Nauka o prvních a nejvyšších principech, kterou toto paradigma odhaluje v Platónově myšlení, by se dala nazvat jako druhá fáze „druhé plavby“. Když filosof začal hledat pravdu, nejdříve se obrátil na přírodní filosofii, ale zjistil, že naturalismus mu není schopen zodpovědět veškeré otázky týkající se vzniku, zániku a samotného bytí věcí. Nazval to „první plavbou“. „Plachty plachetnice při první plavbě pohánějí smysly a smyslové vjemy.“³⁸ „Druhá plavba“ je přechodem od fyzické roviny k metafyzické. Přičemž její první fáze nastává přijetím nauky o idejích. Nauka o prvních a nejvyšších principech je tedy poslední fází v metafyzické rovině. Vesla druhé plavby pohánějí myšlenky a proto je o mnoho náročnější než první plavba. Jak si představíme, výsledkem „druhé plavby“ je objev nového typu „příčiny“, tj. čistě inteligibilních skutečností. „Předpoklad existence těchto skutečností vede k výkladu veškerého jsoucna právě na jejich základě a vylučuje, že by to, co je

---

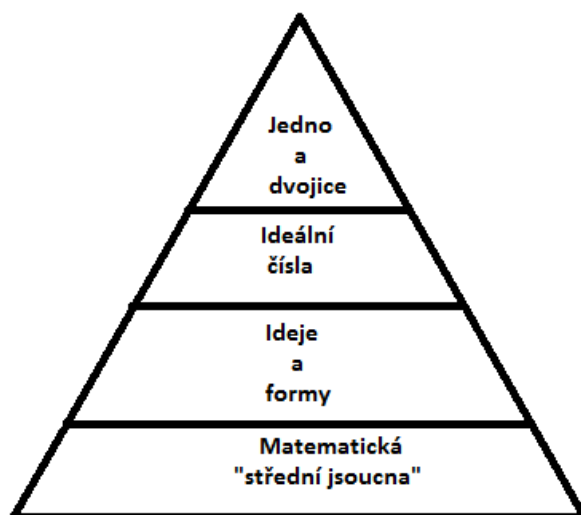
³⁶ Reale G., pozn. 18, s. 84

³⁷ Reale G., pozn. 18, s. 133

³⁸ Reale G., pozn. 18, s. 150

*smyslové a fyzické, mohlo být „pravou příčinou“, tj. omezuje smyslové jsoucno na pouhý prostředek a nástroj, jímž se uskutečňuje „pravá příčina“.*³⁹

Hierarchie nadsmyslových realit vypadá následovně:

Jedno a dvojice jsou pro Platóna „cennějšími věcmi“, které nesvěřuje dialogům, ale nechává si je čistě pro didaktickou rozmluvu. Nauku o nejvyšších principech nazýváme protologií. Princip jednoho vše sjednocuje. Je to nejvyšší dobro a krása, nesjednocující princip, zatímco neurčitá dvojice představuje princip a zdroj mnohosti jsoucen. Jedná se o dvojici velkého a malého. Může být nekonečně velká ale i malá, lze i říci, že je zdrojem zla. „V jádru Platónovy protologie figuruje bytí jako výsledek činnosti dvou

---

³⁹ Reale G., pozn. 18, s. 155

původních principů, a tedy syntézou směsí jednoty a mnohosti, určujícího a určovaného, vymezujícího a vymezovaného.“⁴⁰

Další částí Platónské protologie jsou ideální čísla. Ideální čísla si nesmíme představit v matematickém smyslu, nýbrž v metafyzickém. Jedná se o bytnosti. „*Např. ideální číslo tři, není trojka, ale je to bytnost tří. Ideální čísla jsou tedy nejvyššími ideálními vzory.*“⁴¹ Jsou navíc jako první vzniklé, a proto zastávají jako druhé post v hierarchii nadmyslových realit.

Další na řadě následují ideje a formy, které ze spisů běžně známe. Mezi idejemi a ideálními čísly najdeme úzký vztah, přesto je nemůžeme ztotožnit. Smyslové věci jsou spojeny s idejemi a poté spojeny s čísly a od čísel nakonec postupujeme k nejvyšším principům. „*Každá idea zaujímá přesně určené místo v inteligibilním světě v závislosti na stupni své obecnosti a druhu a složitosti svých vztahů k ostatním idejím. Tento komplex vztahů lze zrekonstruovat a určit pomocí dialektiky.*“⁴²

Matematická „střední jsoucná“ tvoří poslední stupeň nadmyslových realit. Nacházejí se mezi idejemi a věcmi smyslovými. Existují sice nehybně a věčně jako ideje, ale na druhou stranu jich je mnoho v jednom druhu.

---

⁴⁰ Reale G., pozn. 18, s. 215

⁴¹ Reale G., pozn. 18, s. 217

⁴² Reale G., pozn. 18, s. 222

3. Platón

„Celá západní filosofie je jen komentář k Platónovi“

A. N. Whitehead

Žádný jiný učenec neměl na filosofii tak nedozírný vliv jako Platón. Z jeho učení vzešel střední a nový platonismus. Inspiroval se jím Aurelius Augustinus, jež v duchu novoplatonismu rozvíjel dogmatické spory se svými odpůrci. Mnoho důležitých myšlenek od něj převzal do své filosofie i Proklos a Pseudo-Dionysios Areopagita. Velké znovuzrození Platónovy filosofie probíhá v období humanismu a renesance, a to díky komplexnímu přeložení jeho dialogů do latiny. I v moderní době se mnoho badatelů snaží najít niterný jednotící princip, který by prostupoval všemi dialogy. „*Pokud ovšem chceme poznat pravého myslitele, nesmíme živoucí obraz Platónovy tvorby vtěsňovat do zdřevnatělých rámečků školských dělení, vycházejících z abstraktních témat o později vytvořených vědeckých oborů.*“⁴³

Mnozí vydavatelé, překladatelé a komentátoři Platóna se snažili nalézt tento jednotící princip. Nejvýznamnější pokusy se objevují v práci F. Schleiermachera a E. Munka. Podle prvního filosofa si Platón svá díla uspořádal sám vlastním myšlením a úmysly. „*Všechny dialogy jsou jen konsekventní realizace jednoho dávno předtím stanoveného spisovatelského programu nebo jednoho umělecko-filosoficko-pedagogického plánu.*“⁴⁴ Svoji filosofii sestavil už v mládí a v dialozích ji pouze realizoval. Tudiž vše, co vytvořil je jeden a priori vytvořeným filosofickým systémem. Munk zastává názor, že celé Platónovo dílo představuje jen zidealizovaný životopis Sókrata. Podle V. Solovjeva ani jeden pohled není správný. Platón byl živý člověk, který toužil po poznání a vyhledával nové zážitky. Mnoho učenců ho během života ovlivnilo a to se projevilo v jeho dialozích. Není proto možné, aby si už

---

⁴³ SOLOVJEV, Vladimír. *Drama Platónova života*. 1. vyd. Alan Černohous. Samotišky: Spolek moravských nakladatelů, 1997, s. 5

⁴⁴ Solovjev, V., pozn. 43, s. 7

v mládí promyslel svoji padesátiletou duševní práci. Ani není pravděpodobné, že všechny dialogy jsou jen zidealizovaným životopisem. Platóna velmi inspiroval Sókratés, ale nebyl jim přehlcen. Navíc v některých spisech postava Sókrata pronáší slova, jež by skutečný Sókrates nikdy nevyslovil a ani se jimi nezabýval. Kde tedy hledat jednotící princip? Nelze ho hledat v jeho učiteli, ani v nějakém abstraktně teoretickém Platónově druhém já, které si připravilo veškerou svoji nauku mnoho let dopředu. Pokud tento princip chceme nalézt, musíme se zaměřit na samotného Platóna jako živého člověka. Je nepochybné, že ho nalezneme právě v něm. „V jeho životě se střídala různá období, měnily se jeho vztahy a požadavky, duševní nálady a pohledy na svět, ale to všechno se odehrávalo v živé osobě, která vždy zůstávala sama sebou a svou vnitřní jednotou pojila celé své dílo.“⁴⁵

3.1. Platón jako živý člověk

Platón se narodil roku 428 nebo 427 př. n. l. do aristokratické rodiny. Původní jménem je Aristoklés a přezdívkou dostal podle svého širokého čela. Při studiu v mládí dostal vynikající vzdělání a s filosofií se seznámil díky Kratylovi, žáku Hérakleita. V mládí psal dodnes dochované erotické básně. Potom potkal Sókrata. Jednalo se o první Platónovo životní drama. Jeho učitel ho natolik ovlivnil, že odvrhl svoji básnickou tvorbu a začal se věnovat filosofii. „Vzpomínka na zemřelého mentora, kterou lze považovat za leitmotiv jeho díla, pak tvořila základ všech ostatních dějství.“⁴⁶

Tento mudrc v sobě ztělesňoval spravedlnost a touhu po pravém poznání. Avšak obrátil proti sobě sofisty a ochránce tradic. Sofisté hlásali nauku absolutního skepticismu a snažili se nahradit filosofií rétorikou. Příchodem Sókrata došlo k vyvrácení jejich nauky a pro filosofii k objevení nových velkolepých směrů. Přestože sofisti a ochránci tradic ho nenáviděli, on k nim nic takového nepocíťoval. „V obou principech uznával částečnou pravdu

---

⁴⁵ Solovjev, V., pozn. 43, s. 14

⁴⁶ Solovjev, V., pozn. 43, s. 15

a sám zastupoval třetí, syntetický a smiřující princip.“⁴⁷ Společně se sofisty uznával kritický a dialektický rozbor. Odmítal stejně jako oni slepou víru a poslušnost. Na druhou stranu, na rozdíl od nich, uznával pravdu lidové víry a praktické autority zákona otců. Ochráncům tradic zároveň schvaloval jejich obranu, ale tvrdil, že způsob ochrany je špatný. Sofistům Sókratés říkal: „*Je skvělé, že se zabýváte zkoumáním věcí a svým kritickým myšlením rozebíráte vše, co existuje nebo neexistuje. Je jenom škoda, že jste mizerní myslitelé a vůbec nechápete ani cíl, ani podstatu skutečné kritiky a dialektiky.*“⁴⁸ Snaha odstranit Sókrata nakonec vedla k jeho obžalobě. Byl obviněn z bezbožnosti a kažení athénské mládeže. „*Skutečný smysl obvinění nespočíval v tom, že by neuctíval bohy, protože on je uctíval, avšak neuctíval je proto, že mu to přikazovalo město, ale jedině proto, že v nich skutečně mohlo být něco božského. Mládež kazil tím, že v ní narušoval víru a úctu k zatemnělým a povrchním vůdcům, k slepcům, kteří vedli slepé.*“⁴⁹

Sókratés umřel nedůstojně jako zločinec, což způsobilo hlubokou ránu v Platónově životě. Znamenalo to pro něj tragickou katastrofou, jež ho zasáhla a ovlivnila po zbytek života. Proto vliv tohoto mudrce musíme hledat v základu veškerého jeho učení. Pro Platóna představoval tento čin vraždu světce pro jeho svatost. Zemřel kvůli pravdě a vlastní rozhodnosti dovést do konce své niterní mravní přesvědčení. Sókratés rozhodl svůj osud slovy, která pronesl na adresu soudců: „*Děkuji vám, občané athénští a jste hodní, ale budu poslouchat více boha nežli vás, a pokud budu dýchat a budu schopen, buďte jisti, že nepřestanu filosofovat a domlouvat vám a vykládat každému, s kýmkoli z vás se kdy potkám, po mém obvyklém způsobu.*“⁵⁰

---

⁴⁷ Solovjev, V., pozn. 43, s. 34

⁴⁸ Solovjev, V., pozn. 43, s. 36

⁴⁹ Solovjev, V., pozn. 43, s. 50

⁵⁰ PLATÓN, *Euthyfrón: Obrana Sókrata ; Kritón*. 5. opr. vyd. Překlad František Novotný. Praha: Oikoymenh, 2005, Platónovy dialogy, sv. 9. ISBN 80-729-8140-4, 29d2

Sókrates zemřel ve věku Platonových 28 let. Po popravě nemohl zůstat ve městě, kde se krutý čin odehrál a odešel z Athén do Megary. Zde se snažil překonat žal po Sókratově smrti. Když se Platón smířil s jeho odchodem, začal pracovat na své filosofické teorii. Jeho nejzákladnější nauky o principech a o idejích jsou ve své samotné podstatě ovlivněny Sókratovou smrtí. „*Svět, v němž musí světec pro pravdu zemřít, není skutečný svět.*“⁵¹ Existuje druhý svět, kde pravda má své přední místo. V ideálním světě by nemohl být jeho mentor za pravdu zavražděn. Platón odsoudil celý svět, protože byl v rozporu s dobrem, jenž představoval Sókrates, a tudíž byl špatný. Tělo je hrob a žalář pro duši. Společnost je hrob moudrosti a pravdy. Život má sloužit pouze k probuzení a očistění duše, která po smrti vstoupí do opravdového ideálního světa.

S vysokou pravděpodobností podnikl Platón cestu z Megar do Egypta a během ní nabyl mnoho inspirativních zkušeností. Ve věku 40 let se vrátil do Athén a založil svoji slavnou Akademii, jež se stala vzorem univerzitám a vědeckým institucím. Po jeho návratu ho absolutně nezajímaly společenské záležitosti a věnoval se výhradně filosofii. Platónův idealismus stavěl do protikladu oblast pravého jsoucna a zdánlivého bytí tzv. „*nejsoucno*“. Tyto dva světy se v jeho učení nikdy nemohly setkat ani propojit. Později se ovšem snaží o sociálně-politické změny ve společnosti a o vytvoření ideálního státu. Tento pokus se neshoduje s jeho prvotní naukou o ideálním světě. Jak může vytvořit ideální stát v „*nejsoucnu*“? Proč ho vytvářet, když tomuto světu ani nepřiznává existenci? „*K překonání tohoto rozporu nemohl použít svoji dialektiku, ale musel přijít se zcela novým pohledem na svět a ten můžeme vidět v jeho dvou hlavních dialozích Faidros a Symposion.*“⁵²

3.2. Pokrok v Platónově idealismu

Uprostřed svého života Platón pravděpodobně prodělal erotickou krizi, jež se odráží právě v dialozích *Faidros* a *Symposion*. Co nebo kdo byl

---

⁵¹ Solovjev, V., pozn. 43, s. 68

⁵² Solovjev, V., pozn. 43, s. 74

důvodem této krize, se asi nikdy nedozvíme, jelikož tato etapa Platónova života bohužel není zdokumentovaná. Ale jeho dva dialogy jasně dosvědčují, že věc se skutečně udála, a co pro Platóna znamenala. Platón se zabýval těmi nejabstraktnějšími úvahami o gnoseologických a metafyzických otázkách a lidské zájmy pro něj představovaly „nejsoucno“, kterým se neobtěžoval zabývat. A najednou se objeví dva velice optimistické dialogy opěvující život. Svoje nejlepší spisy zasvětil lásce. Tématu, jemuž nevěnoval skoro žádnou pozornost, kromě jednoho spisu *Lysis*. Objevuje se zde i nová teorie, jež bychom hledali v předchozích spisech marně. Tato nová etapa jeho života dala vzniknout jeho pracím a způsobila pokrok v Platónově idealismu. „*Termín platonická láska právě vznikl díky těmto dialogům. Má vyjadřovat představy o vyšší, čisté a ideální lásce.*“⁵³

Jak už bylo řečeno, Platón začal vyznávat dualistický idealismus. Existuje naše realita, jež ve skutečnosti neexistuje, a svět plný idealit je jediný skutečný. Tyto světy jsou od sebe absolutně odděleny a nespojuje je žádný most. Člověk patří do obou světů, ale není spojujícím článkem. Moudrý člověk se musí soustředit jenom na svět idealit, protože život je jen postupné umírání. Po fyzické smrti bude moci vystoupit z hrobky svého těla a vstoupit do ideálního kosmu. „*Mezi dokonalou plností bohů – idejí a beznadějnou prázdnotou pomíjivého lidského života žádné spojení neviděl.*“⁵⁴ Pak přišla do jeho života erotická krize. Zapůsobila síla, která se nachází mezi bohy a smrtelníky, ale není ani bůh ani člověk, ale určitá mocná démonická a heroická bytost.⁵⁵ „*Její jméno je Erós a její povinností je budovat most mezi nebem a zemí a mezi nimi společně a podsvětím – Erós není bůh, ale přirozený a nejvyšší světitel (kněz) božství – stavitel mostu.*“⁵⁶

---

⁵³ Solovjev, V., pozn. 43, s. 81

⁵⁴ Solovjev, V., pozn. 43, s. 85

⁵⁵ V prvopočátcích řeckých náboženských náhledech měly termíny *diamon* a *erós* stejný význam. Viz Solovjev, V., pozn. 43 s. 85

⁵⁶ Solovjev, V., pozn. 43, s. 86

Po překonání erotické krize Platón neměl v úmyslu utíkat před zlem na metafyzické výšiny, ale vzdorovat mu. Chtěl napravovat pozemskou nespravedlnost a pomáhat lidem ulehčit jejich pozemská trápení. Proto se začal zabývat analýzou a nápravou společenských vztahů. Model společnosti můžeme nalézt v jeho knize *Ústava*. Přestože se snažil svoji teorii uvést do praxe, nikdy nedosáhl zbudování ideálního státu. Chtěl si dokonce „vychovat“ svého vlastního tyrana, aby mu pomohl zavést jeho reformy. Proto se pokusil spojit s tyranem Dyonýsiem na Sicílii. To se mu ale nepovedlo a Syrakusy musel opustit. Poslední etapu svého života prožil v Athénách. Ve svém posledním významném díle *Zákony* se nevysvětlitelně zříká Sókratovi filosofie. „*Pokud někdo kritizuje nebo zpochybňuje autoritu tradičních zákonů, jak ve vztahu k bohům, tak ve vztahu ke společenskému zřízení, má být popraven.*“⁵⁷ V podstatě schvaluje stejný princip, za který byl Sókrates usmrcen. Díky jeho smrti stvořil nauku, jež dala základ křesťanství a celé západní filosofii. „*Paradoxně na konci svého života hlásá tentýž princip slepé, otrocké a lživé víry, na základě které byl zavražděn otec jeho lepší duše!*“⁵⁸

---

⁵⁷ Solovjev, V., pozn. 43, s. 118

⁵⁸ Solovjev, V., pozn. 43, s. 118

4. Pederastie v archaickém Řecku

V archaickém Řecku nalézáme dva proudy týkající se pederastie. První z nich přichází z Orientu. Jednalo se o „zženštilý“ proud, kde se mladíčci zkrášlovali, depilovali a nechali se obskakovat od svých miláčků. Druhý proud přichází od Dóřů. Byl to válečnický národ, který ctí vojenskou disciplínu nadevše. Proto i láska podléhala přísným pravidlům a jejím účelem bylo připravit se na život v komunitě a sloužit společnosti.

Pederastie je často zaměňována s homosexualitou. Což není pravda. Jedná se o iniciační rituál, který představoval přechod z dětství do dospělosti. Byl to oboustranně výhodný obchod. Mladíček, který vyrostl a již nebyl dítětem, se stýkal se starším mužem předtím, než plně dospěl. Mladík se nazýval *erómenos* a milovník byl *erastés*. *Erasta* představoval starší muž, jenž měl bohaté zkušenosti. Jednalo se obvykle o veřejně známého, váženého a vzdělaného občana *polis*. Jeho cílem bylo vzdělat mladíka ve společenských konvencích a duševně ho pozvednout. Často se spolu zúčastňovali *symposií*, kde se *erómenos* mohl na cokoli ptát. Pederastie se tak rozmohla, že nakonec se stala povinností. Každý milovaný musel mít svého milovníka. Vyskytl se zde i sexuální prvek, ale *erómenos* z něj obvykle žádné potěšení neměl a poskytoval ho jenom z úcty a vděčnosti. „*Vlastně poskytoval vstup do veřejného, vojenského, válečnického světa; láskyplný vztah tu sloužil k dosažení zdatnosti či uvědomění si vlastního statusu, příslušnosti a solidarity s urozenými rody.*“⁵⁹ Proto je často spojován s homosexualitou, výzkumy ale dokazují, že se jednalo pouze o tento iniciační rituál. Novic pak bez problémů vstupoval do manželského svazku, kde plnil své povinnosti.

Tyto iniciační rituály podstupovaly také dívky. Ovšem tady sloužily jako příprava na manželství. „*Dívka po přijetí Afroditiných darů dosáhla svého úkolu; domestikovaného života v rámci oikos, dětí atp.; oproti tomu erómenos*

---

⁵⁹ Hejduk T., pozn. 8, s. 16

přijetím Afroditiných darů přijal poslušnou podřízenou pozici, aby se později sám stal dominantním erastem. ⁶⁰ Později se praktiky postupně vyvíjely a čím dál více ztrácely svůj původní význam. Pederastie do sebe začlenila postupně i atletiku a gymnázia. *Symposia* ztrácejí svůj primární účel a stávají se z nich spíše pitky, kde se objevují i ženy pochybných mravů. Platón se snaží zformovat původní tradici, jež sahá až do dob Dorů. Jeho cílem je oživit původní duševní lásku.

---

⁶⁰ Hejduk T., pozn. 8, s. 20

5. Přátelství v dialogu Lysis

Dialog *Lysis* patří mezi Platónovy rané dialogy. Autor zde pojednává o mnohoznačnosti *filie* a jejímu problematičkému pojmání. Snaží se vymezit pole působnosti přátelství. V dialogu nacházíme základy jeho erotologie a uvidíme, že i v *Lysis* naznačuje „první a nejvyšší princip dobra“ z nepsaných nauk. Spis představuje ukázkou řecké mužské erotiky, kde se zdůrazňuje krása těla s duševním spojením přátel.

V příběhu se Sókrates chystal jít do Lykeiy, když v tom ho zadržel Hippothalés a uvedl ho do palaistry, kde mladíci právě oslavovali boha Herma. Sókrata zajímá, kdo je v této společnosti „krasavec“. Pro Hippothalése je krasavec Lysis, jenž je synem Démokrata z Axióny. Zamiloval se do něj a pěje pro něj chvalozpěvy. To zkušený erotik neschvaluje. „*Tedy kdo je příteli znalý ve věcech lásky, ten nevychvaluje milovaného, dokud si ho nezíská, z obavy před nejistou budoucností.*“⁶¹ Chvála svého miláčka jenom ztěžuje jeho získání a naplňuje ho domýšlivostí. Hippothalés uznává svůj omyl a žádá o radu: „*Jaké řeči má člověk mluvit nebo co má dělat, aby se stal milým tomu, koho miluje.*“⁶² Sókrates se rozhodne promluvit s Lysidem a ukázat tak Hippothalésovi, jak správně jednat s „milým“. Zde končí úvodní část dialogu, který má za úkol předvést filosofovu úlohu ve spise. Lysis má přítele Menexena. S oběma chce filosof probrat úlohu přátelské lásky, ale Menexos se musí na chvíli vzdálit. Začne tedy rozmlouvat s Lysidem o rodičovské lásce. Tímto rozhovorem dochází k závěru, že člověk je jiným milý, pokud se jim stane užitečným. Jestliže Lysis není ještě moudrý, protože stále potřebuje učitele, není ani nikomu přítelem a nikdo ho ani za přítele nemůže považovat. Proto Lysis nesmí být domýšlivý. „*Takto má, Hippothale, milovník rozmlouvat s tím, koho miluje, snižovat ho a dělat skromným, a ne jako ty dělat ho pyšným*

---

⁶¹ PLATÓN, *Charmidés; Lachés; Lysis; Theagés*. 2. vyd. Překlad František Novotný. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995. Oikúmené. ISBN 80-852-4181-1. 206a1

⁶² Platón, pozn. 61, 206c2

a rozmazlovat.“⁶³ Jediné správné chování je činit svého miláčka skromným a poslušným. Po návratu Menexena se znovu vrací řeč k přátelské lásce. V rozpravě Platón předvede dvě hlavní teze o přátelství v antické době. Následně je obě překoná svoji dialektikou.

První z nich je založena na podobnosti povah. Tuto tezi například nalezneme u Empedokla. Aby se lidé mohli stát přáteli, musí mít podobné vlastnosti. Sókrates tezi postupně vyvrací. Podle příměru dělí lidi na zlé a dobré. Lidé zlí nejsou nikdy podobni ani sami sobě, natož někomu dalšímu a proto nemohou být přátelští a mít přitele. Zdálo by se, že přátelé tudíž mohou být jenom dobří lidé, ale ani to není možné. Kdo je dobrý, stává se absolutně soběstačným, a proto nepotřebuje nacházet v nikom a ničem zálibu. Kdo nemá zalíbení, ani nemiluje, a kdo nemiluje, nemůže být přítelem. Druhá teze je založena na protikladnosti. Tezi o přitahujících se protívách zastával Hérakleitos. Krajní opak je přátelský krajnímu opaku. „*Suché touží po vlhkém, studené po horkém, hořké po sladkém, ostré po tupém, prázdné po naplnění, plné po prázdnotě, a tak obdobně i ostatní věci.*“⁶⁴ Ani toto není možné, protože dobré nemůže být v přátelském poměru se zlým. Existují v podstatě tři rody jsoucen: dobro, zlo, a co není ani zlo a ani dobro. To co není ani dobro ani zlo, může být přátelské dobrému nebo stejnému, ale ne zlému. Jako příčinu přátelství uvádí přítomnost zla. „*Tedy to, co není ani zlé ani dobré, stává se přítelem dobrého pro přítomnost zlého.*“⁶⁵ To znamená, že základní příčinou přátelství se stává přítomnost zla za účelem dobra. Podle Platóna není možné, že by příčinou přátelství byla přítomnost zla. To by totiž znamenalo, že veškeré dobré v přátelství je podmíněno zlem. Proto opravuje svůj názor a jako příčinu neuvádí zlo ale *epithamiau* (= žádost, touha). *Epithamia* zapříčiňuje, že jsou nám určité věci milé a tím vzniká přátelství.

---

⁶³ Platón, pozn. 61, 210e2

⁶⁴ Platón, pozn. 61, 215e5

⁶⁵ Platón, pozn. 61, 217b9

5.1. Protologie v Lysis

Úvahou o vztazích a dobru dochází Platón až ke své protologii. Milujeme to, co postrádáme. „*Tedy postrádajíc miluje to, co postrádá.*“⁶⁶ V životě postrádáme dobro. Přátelství slouží jako směřování ke stále vyššímu dobru. Na nejvyšší rovině nalezneme *první a nejvyšší dobro*, ke kterému se přátelství zaměřuje. Podstatou přátelství se vlastně stává hledání dobra, které se stává i základem lásky. Touha, jež je příčinou přátelství, nás vede k *prvnímu milému*. V této pasáži nalézám jednoznačnou narážkou na *první milé*:

„*Lékařství, pravíme, je přátelsky milé za účelem zdraví.*

Ano

Není-li tedy i zdraví přátelsky milé?

Ovšemže.

Jestliže tedy je to věc milá, je milá za nějakým účelem.

Ano.

A tím účelem je asi něco přátelsky milého, ač jestliže to půjde důsledně za myšlenkou dříve uznanou.

Ovšemže

Nebude-li pak zase i ona milá věc mít účelem něco milého?

Ano.

*To zajisté buď musíme takto jít až do únavy, nebo přijít k nějakému **principu**, který nepovede k jiné milé věci, nýbrž dojde se k tomu, **co je první milé a co je podle našeho soudu účelem všech ostatních přátelských vztahů.***

Nutně.

*To tedy jest, co chci říci, zdali snad všechny ostatní věci, které jsou podle naší řeči milé za účelem onoho začátku, **nejsou jen jakési jeho obrazy a neklamou nás, zatímco vpravdě milé je to první.***“⁶⁷

---

⁶⁶ Platón, pozn. 61, 221e1

⁶⁷ Platón, pozn. 61, 219c1 – d5

V pasáži se vyskytuje terminologie typická pro nepsané nauky. Krämer si ve své práci *Arete bei Platon und Aristoteles* jako první všiml výskytu termínu „princip“. V dialogu *Lysis* tato pasáž nesměřuje k ideji prvního milého, ale přímo k nejvyššímu principu „*jednoho nejvyššího dobra*“. Platón používá ve spise termín, jenž je příznačný pro *první a nejvyšší zkušenosti*. O těchto zkušenostech mluví v *Sedmém listě*. Zkušenosti nejsou určeny pro dialogy. V klíčové pasáži Platón vlastně neodkazuje na ideje, ale na základ bytí. Díky tomuto faktu dává Platón *Filii a Erótovi* globální rozměr přesahující lidskou oblast.

Na konci dialogu se dozvídáme, že může existovat přátelství bez erotické lásky, ale ne láska bez přátelství. Tudíž se tato úvaha stává základem všech pojednání o lásce. Pokračování nalezneme ve spisech *Symposion a Faidros*.

6. Erós v Platónově pojetí pederastie

Jak jsme se dozvěděli, tak *erós* a *filie* byly velkou součástí rituálu pederastie. Milovník miloval láskou *erós* a milovaný oplácel *filii*. Porovnáme-li ovšem Platónovu teorii lásky s řeckou pederastií, nalezneme v ní určité rozdíly. Jak bylo řečeno, iniciační rituál se týkal určité části života mužského jedince, jenž měl být přijat do společnosti. Jednalo se o oboustrannou výměnu, kdy *erastés*ovi šlo především o sexuální uspokojení a *erómenes* byl za odměnu uveden do společnosti. Díky tomu se mu dostalo duševního rozvoje. Sexuální uspokojení probíhalo ve společensky přijatelné formě. Často se proto stávalo, že *erastés* začal po svém *erómenes*ovi toužit a zamiloval se do něj. V Platónově pojetí přináší filosofie milovníkovi i milovanému duševní rozvoj. Platónovi se jednalo o platonickou lásku. Sexuální stránku iniciačního rituálu zcela odmítal.

Příklad Platónova pojetí pederastie nalezneme v *Symposiu*. Sókrates představuje *erasta* a Alkibiada zase *erómenese*. V dialogu dochází ke zcela netypickému úkazu. Poté, co Sókrates umožní duchovní rozvoj svého milovaného, ten se do něj zamiluje a nabídne mu sexuální uspokojení. „*Vždyť dobře vězte, při bozích i bohyních, že jsem vstal po noci strávené se Sókratem nejinak, než jako bych spal s otcem nebo straším bratrem.*“⁶⁸ Jedná se o zřetelné svědectví Platónova odmítnutí sexuálního uspokojení mezi muži. Snaží se ukázat pravou koncepci lásky vedoucí k duševnímu rozvoji. V té vylučuje tělesné spojení. Alkibiadův vzorec myšlení je založen na řecké tradici. Věřící, že pro získání ctnosti a moudrosti je povinen za výměnu poskytnout svoji fyzickou krásu. Důvodem odmítnutí se stala víra ve vznešenější typ krásy, jež probírá právě v *Symposiu*. Sexuální spojení mezi muži vnímá Platón jako nepřirozené a kazící duši. Pokud mají zamilovaní společné duševní spojení, ve kterém praktikují filosofii, mohou žít šťastný a harmonický život.

---

⁶⁸ PLATÓN, *Symposion*. 6. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2005, Platónovy dialogy, sv. 4. ISBN 80-729-8139-0, 219c6

7. Význam Eróta ve Faidru

V současné době neznáme přesně časové pořadí vzniku jednotlivých spisů. O první pokus jakéhosi časového uspořádání se pokusil filosof F. Schleiermacher na základě myšlenky předem připraveného filosofického plánu. Původně řadil *Faidra* mezi jeho raná díla. Dokonce ho považoval za Platónův první dialog. Avšak po provedení srovnávacích metod jazyka a slohu bylo zjevné, že *Faidros* patří mezi jeho střední dialogy. Byl pravděpodobně napsán ještě před *Symposiem*, které se pokládá za vrcholné dílo věnované tématu lásky.

Faidros představuje dialog mezi mladým Faidrem a Sókratem. Spis má především za cíl konfrontovat směr sofisticko-rétorický. Jejím představitelem je Faidros. Druhým konfrontovaným směrem je filozoficko-dialektický a zastupuje ho Sókrates. V dialogu se především Platón zaměřuje na rétorické umění. Ve spise *Gorgias* se Platón též věnuje umění rétoriky. V něm ovšem proti sobě staví filosofii a rétoriku. Představuje ji jako nástroj „věřivého přemlouvání“. Na rozdíl od tohoto dialogu je zde nastíněna možnost dokonalé rétoriky, která splývá s filosofií. Hovor o rétorice však není jediným a ani hlavním záměrem autora. Spis se zaměřuje také na téma *erós*.

Na začátku dialogu se Faidros na procházce setkává se Sókratem. Odešel od řečníka Lysia, kde slyšel krásnou řeč na téma lásky. Zajímavostí je místo, jež Platón vybral pro rozpravu. Dialogy se obvykle odehrávají ve městě, například v soukromém domě nebo v gymnasionu. Zde se stává místem hovoru travnatý pozemek u řeky Illisu ve stínu vysokého stromu. Sókrates cítí přítomnost bohů, poněvadž potůček je zasvěcen nymfám a bohu tekoucích vod Achelóovi. Blízkost bohů totiž způsobuje Sókratovo božské „vytržení“. Faidros začne předčítat Lysiovu řeč. Hoch by se neměl podvolovat tomu, kdo ho miluje, ale právě naopak tomu, kdo ho nemiluje. Milující žene touha a neřídí je zdravý rozum. Mnoho naslibují, ale když jsou vyléčeni, prchají co nejrychleji od svých miláčků. Dělají z miláčka člověka bez přátel, protože se bojí, aby je

někdo nepředčil. Navíc milovník může toužit dřív po těle, než pozná povahu milovaného. Takže když vyprší žádostivost, nemusí se stát nutně přáteli. Pokud je ovšem s nemilujícím v přátelském vztahu, tak přátelský vztah zůstane i do budoucna. „... ani těm, kteří využijí tvého mládí, nýbrž takovým, kteří ti, až zestárneš, dají ze svého majetku; ani těm, kteří se po dosažení cíle budou před jiným vychloubat, nýbrž takovým, kteří ze studu budou, přede všemi mlčet, ... ani takovým, kteří ustávající ve své žádostivosti budou hledat záminku k zneprátení, nýbrž těm, kteří právě tehdy ukáží svou dobrost, když jejich milovaný přestane být mlád.“⁶⁹

Faidros předpokládá, že Sókrates pochválí přednesenou řeč. On jí však vytýká vady ve slohu i v obsahu. Pak pronáší řeč, jež má týž obsah jako řeč Lysiova, ale je mnohem lépe rozvržená a připravená. Chce ji odbýt co nejrychleji a se zahalenou hlavou, aby nebyl v rozpacích před Faidrem. Stejně jako v každém dialogu i zde nejdříve pojednává o výměře věcí. Představuje pojem lásky. O tomto tématu pojednává na úrovni Lysiovy. „Mluví o lásce jako o žádosti těla. Milující hledá příjemnost a ne dobro; tím škodí milovanému na duši, na těle, na statcích i v jeho poměru k ostatním lidem.“⁷⁰ Jsou zde představeny dvě řeči. Lysiova řeč zastupuje sofistickou rétoriku a Sókratova představuje zase filosofickou rétoriku. Platón se snaží o zmiňovanou konfrontaci. Ve spise představuje soudce Faidros, jenž uznává Sókrata lepším řečníkem.

Po své první řeči Sókratés pronáší ještě jednu, protože si myslí, že tou první urazil boha *Eróta* a druhou řečí se ho snaží usmířit. Symbolicky odkrývá hlavu. Nyní nebude mluvit o lásce tělesné, protože postoupil na úroveň filosofické božské lásky. Vyvrací názor Lysia, že se má vyhovovat nemilujícímu, poněvadž má zdravý rozum. Šílenství milovaného totiž není

---

⁶⁹ PLATÓN, *Faidros*. 4., oprav. vyd. Překlad František Novotný. Praha: [Institut pro středoevropskou kulturu a politiku], 1993, Oikúmené. ISBN 80-852-4133-1. 234a1

⁷⁰ Platón, pozn. 69, s. 6

špatné. „*Ve skutečnosti však se nám dostává působením šílenosti největších dober, je-li ovšem dávana darem božím.*“⁷¹ Platón rozlišuje šílenství na několik druhů. Prvním představuje šílenství věštecké neboli *mantiké*. Věštkyňe jako například kněžky v Dódóně vykonaly mnoho dobrého v božském šílení. Druhým šílenství je ptakopravectví neboli *oiónistiké*. Jedná se o hledání budoucnosti prostřednictvím ptáků. Zde se objevuje též božské vytržení. Třetí druh šílenství je posedlost a šílenství Mús. Následuje rozumové pojednání o termínu „duše“. Platón popisuje nesmrtelnost duše, její uzpůsobení, vznik poznání a podstatu lásky pomocí mýtu. Všechny duše jsou nesmrtelné. Duše v mýtu představuje dvojspřeží koní s vozatajem. Jeden kůň je dobrý a poslušný a druhý má opačné vlastnosti. V primordiálním stádiu duše zřely právě jsoucno ve světě bohů. Živily se božskými vlastnostmi jako například krásou, moudrostí a dobrem. Naopak věci špatné a zlé je táhnou k zemi. Vozataj s dvojspřežím musí sledovat vozy bohů a tím se mu dostává pravého poznání. Vůz je špatně ovladatelný, protože duše na rozdíl od bohů má jednoho špatného koně, který ji táhne k zemi. Pokud zvládne své koně, dostane se na vrchol a stane na hřbetě světa. „*Na té cestě vidí samu spravedlnost, vidí i rozumnost, vidí i vědění ... vědění, které je vskutku jsoucí.*“⁷² Toto vše je potravou pro duši. Jestliže nezvládne svojí okružní jízdu, sražena na zem pobude perutí. Dle míry poznání a vidění se předem určí hierarchie typu člověka, do kterého je vsazena. Od nejlepšího možného typu až po nejhorší.

- 1) Do budoucího filosofa, služebníka Mús či Eróta
- 2) Do zákonného krále nebo válečníka a vladaře
- 3) Do politika, hospodáře či peněžníka
- 4) Do gymnastiky nebo lékaře
- 5) Do věštce či kněze
- 6) Do básníka, dramatika, všichni kdo napodobují

---

⁷¹ Platón, pozn. 69, 244a9

⁷² Platón, pozn. 69, 247e1

7) Do řemeslníka nebo rolníka

8) Do sofisty nebo demagoga

9) Do tyrana

Duše žije svůj život na zemi. Pokud ho žije spravedlivě, dostává lepší úděl. A naopak pokud ho žije nespravedlivě, dostává horší úděl. Duše se opět opeří až za deset tisíc let. Pak se opět dostane do nadsvětí a bude moci pozorovat pravé jsoucní. Výjimku má ovšem duše filosofa. *„Kromě duše toho, kdo nezákladně filosofoval nebo filosoficky miloval; tyto v třetím tisíciletém kruhu, jestliže si zvolí třikrát za sebou takovýto život, nabudou takto peruti a v třítisícím roce odcházejí.“*⁷³

Čtvrté šílenství nastane při spatření pozemské krásy, jehož výsledkem je vzpomínání na tu nejvyšší Krásu. *„Toto ze všech božských vytržení je nejlepší a nejlepšího původu i pro toho, kdo jím je zachvácen, i pro toho, kdo na něm má podíl.“*⁷⁴ Jedná se o erotické šílenství, jež nás postihuje a je vskutku nejlepším. Kdo miluje krásno, stane se pravým milovníkem. Milovník se díky pozemské kráse rozpomíná na pravé jsoucní, kterým je zachvácen. Jeho duše se začíná opéřovat a on chce být objektu krásy co nejbližší. Tu pak bojuje duše mezi uměřeností a žádostivostí. Žádostivá část se chce zmocnit objektu touhy. Uměřená část pak vede k platonické lásce, jež má za cíl správný filosofický život. Správná cesta nevede přes tělesný pud, nýbrž přes spořádaný život ve svornosti.

---

⁷³ Platón, pozn. 69, 248e6

⁷⁴ Platón, pozn. 69, 249d7

8. Erós v Symposiu

Hlavní myšlenku Platónova konceptu *erós* nacházíme v mýtu. Pro Platóna byl mýtus nástroj, díky němuž se mohla nesmrtelná duše rozpomenout na nejvyšší ideje. „Mýtus se stane jakýmsi vodítkem k rozpomínání se na dobu, ve které duše měla možnost kontemplanace idejí.“⁷⁵ Během generací se ovšem na mýtus o *erótovi* navršilo mnoho falešných představ. Pro Platóna se stalo cílem očistit mýtus a dostat se k jeho pravé podstatě. Jednotlivé postavy představují různé názory, jež byly v antickém Řecku široce uznávány. Skrze postavu Sókrata se Platón snaží uvést na pravou míru tyto představy.

Revolučnost nových myšlenek přestavených v dialogu *Symposion* byla shrnuta G. Realem do sedmi bodů:

- *Radikální obrat eticko-výchovného smyslu mužského Eróta.*
- *Vzkaz přes komickou masku Aristofana podstaty „nepsaných doktrín“.*
- *Revoluční pojetí z hlediska ontologického a teologického postavy Eróta, pojatého ne jako „boha“, ale jako „daimona“ zprostředkovatele.*
- *Erós jako „filosof“ a obraz dialektiky, syntetické propojení rozumu a vášně.*
- *Metafyzika Krásy a její strukturální spojení s erotikou.*
- *Prohlášení pravého umění za vyjádření Pravdy, jak ve formě komedie, tak tragédie.*
- *Syntetické propojení dionýského elementu s elementem apollinským.*⁷⁶

---

⁷⁵ Naldoniová L., pozn. 7, s. 32

⁷⁶ Naldoniová L., pozn. 7, s. 33

8.1. Podoby Eróta v Symposiu

Symposion, o kterém Platón píše, se koná na oslavu vítězství Agathóna v dramatické soutěži. Spis začíná tím, že se hosté usnesou se bavit řeči po řadě pronášeními. Lékař Eryximacha navrhuje pronášet řeči k oslavě boha Eróta. Jednotlivé postavy představují dobové názory na Eróta. „*Reale, interpretuje hlavní představitele jako masky, které odhalují a zároveň skrývají význam Platónových myšlenek týkajících se Eróta.*“⁷⁷ Ve spise nalezneme osm masek, díky nimž se Platón pokouší vymezit dané téma. Jsou zde čtyři představitelé – Faidros, Pausanias, Eryximachos a Agathon. Masky slouží jako prostředek očištění Eróta od mylných představ. Postavy hovoří o Erótovi v negacích. Další čtyři masky – Aristofanés, Sókrates, Diotima z Mantineji Alkibiadés – nám představují jeho skutečnou podobu.

Jako první v dialogu promlouvá Faidros. Představuje zde Eróta pojatého veskrze básnickým způsobem. Je jedním z nejstarších bohů, jenž vznikl při zrození Země. Dodává mužům odvahu. Působí hlavně na milovaného a miláčka. Probouzí touhu po čestnosti. Stal se základním kamenem při založení společnosti lidí. „*Kdyby tedy bylo nějak možno, udělat, aby vznikla obec nebo tábor milovníků a milovaných, nemohli by lépe žít ve svém společenství nežli tak.*“⁷⁸ Bohové milují statečnost a proto ji i odměňují jako například, když poctili Achillea a poslali ho za jeho statečnost na ostrov blažených. Ve Faidrově řeči nalezneme i přesvědčení, že milovaný má prokazovat lásku milovníkovi, protože bohům se to více líbí. „*Neboť milovník je něco božstějšího než miláček, vždyť v něm je bůh.*“⁷⁹ Tudíž pokud se chce miláček zalíbit bohům, má milovat svého milovníka.

S další řečí je na řadě Pausanias navazující na Faidra. Představuje zde zastánce pederastie a proto je jeho cílem ospravedlnit Erós zaměřený na

---

⁷⁷ Naldoniová L., pozn. 7, s. 34

⁷⁸ Platón, pozn. 68, 178e 3

⁷⁹ Platón, pozn. 68, 180b4

mladíky. Opravuje Faidrovo tvrzení, protože podle Pausaniuse existují dva *Erótové*. „*Všichni víme, že není bez Eróta Afrodité. Ta kdyby byla jedna, jeden by byl Erós; ale poněvadž jsou dvě, nutně i Erótové jsou dva.*“⁸⁰ Dělí je na Afrodité nebeskou a obecnou. Nebeská je dcerou boha Úrana a obecná je dcerou Diova a Diónina. Z toho důvodu existuje *Erós* nebeský a obecný. Syn obecné Afrodité působí nahodile a na každého. Můžou se tak milovat ženy i muži, lidé dobří i špatní, krásní i oškliví. „*Přitom hledí jen na ukojení, ale nestarají se, co přitom je krásného a co ne.*“⁸¹ Proto všechno konají nahodile a o konání dobra se nezajímají. Navíc bohyně Afrodité v sobě ztělesňuje jak mužský tak i ženský princip. Dále je zde mnohem starší nebeský *Erós*, potomek nebeské bohyně, která v sobě ztělesňuje jenom mužský princip, tj. lásku k chlapcům. Tato láska je mnohem vznešenější, než kterákoli jiná. Tvoří silné přátelské a společenské svazky. Jestliže člověk koná ty nejpodivnější věci ve snaze dosáhnout osobního zisku například peněz, jeho přátelé by se za něj styděli. Pokud to ovšem dělá za účelem získání lásky svého miláčka, veřejné mínění mu bude naopak nakloněno. Milovník se má tedy snažit získat svého miláčka za každou cenu správným způsobem. „*Ta věc není jednoduchá, a jak bylo řečeno již na začátku, není sama o sobě ani krásná, ani ošklivá, nýbrž když se koná krásně, je krásná, když ošklivě, ošklivá.*“⁸² Špatný milovník se řídí obecným *Erótem* toužíc jenom po tělesných rozkoších a ne po duši. Nebo je hanebné, jestliže se miláček oddává milovanému jenom z důvodu peněžního obohacení. Jediný správný způsob je za účasti *Eróta* nebeského. Milovaný činí miláčka moudrým a dobrým, vede ho ke zdatnosti a ke zdokonalení rozumu. Jedině zde může být miláček po vůli svému milovanému. „*Takto je každé vyhovování, děje-li se za účelem zdatnosti, vším způsobem krásné.*“⁸³ Všechny ostatní formy lásky pocházejí od obecné Afrodité.

---

⁸⁰ Platón, pozn. 68, 180d3

⁸¹ Platón, pozn. 68, 181b5

⁸² Platón, pozn. 68, 183d3

⁸³ Platón, pozn. 68, 185b4

Jelikož na Aristofanése přišla škytavka, slova se ujal Eryximachos. Ten zde představuje lékaře, jenž se inspiroval přírodním filosofem Hérakletem. Dodává, že *Erós* kromě lidských duší přebývá také v celé přírodě. Cíl lékařství představuje uvést tělo do harmonie, aby se každá složka vzájemně vyvažovala. „*Neboť musí býti s to, aby zcela nepřátelským žvlům v těle způsoboval přátelství a vzájemnou touhu.*“⁸⁴ Lékařství, gymnastika, hudba a zemědělství řídí právě tento bůh, protože všude se stává cílem soulad. Nebeský *Erós* se narodil nebeské mýse Úranie. Jeho cíl představuje uvést lidi do harmonie a učinit je řádnějšími. Obecný *Erós* se narodil mýse Polymnii a jeho cílem je přinést člověku slast. Se slastí by se mělo nakládat opatrně, protože vede k nezřízenosti. Měli bychom dávat pozor na oba *Eróty*. „*Neboť oba všude tam jsou.*“⁸⁵ Celá příroda je tvořena promícháním obou *Erótů*. Žádný nesmí převzít nadvládu, jelikož by to způsobilo jenom škodu. Cílem se stává jejich vzájemná harmonie. Jestliže budou oba *Erótové* ve vzájemné harmonii, nastává spokojenost lidské duše a těla. „*Způsobuje nám všechno štěstí a činí, že můžeme žít v družnosti a být milí jak sobě navzájem, tak i vyšším nám bytostem, bohům.*“⁸⁶

Další na řadě je Aristofanés, jehož přešla škytavka. Tato postava vyjadřuje Múzu komediálního umění. Považuje ho za nejlepšího z bohů. „*Neboť on je z bohů nejlidumilnější, jest pomocníkem lidí a lékařem toho, co musí býti vyléčeno, aby lidské pokolení žilo v dokonalém štěstí.*“⁸⁷ *Erós* u něj představuje touhu po naplněnosti. V dřívějších dobách existovalo trojí pohlaví. Vedle pohlaví mužského a ženského bylo také pohlaví androgynů (*anér*, *andros* - muž a *gyné* – žena). Tento člověk měl čtyři ruce a čtyři nohy, dvě hlavy a dvojí pohlavní ústrojí. Jenže se stali zpupní a odvážili se zaútočit na bohy. Zeus je za to potrestal a rozetnul je vedví. Když je rozt'al, obě poloviny

---

⁸⁴ Platón, pozn. 68, 187d5

⁸⁵ Platón, pozn. 68, 187e9

⁸⁶ Platón, pozn. 68, 188d6

⁸⁷ Platón, pozn. 68, 189d1

po sobě navzájem toužily hledající svoji půlku. „*Tedy každý z nás jest symbolon, půlka člověka, poněvadž vznikl jeho rozříznutím, podobně jako ryby platýsi, z jednoho se stali dva; a tu každý stále hledá svou polovici*“.⁸⁸ Muži, jež jsou původní součástí celého muže, touží po mužském pohlaví. A naopak ženy touží po ženském pohlaví. Tito jinoši musí být už jenom z čisté přirozenosti těmi nejlepšími. Jedině tito chlapci se stávají uplatnitelnými ve veřejném životě. Mají totiž touhu stát se jedním. „*Tato touha a snaha po celku se jmenuje láska*.“⁸⁹ Lidé se nesmí zprotivit svému bohu, jelikož mohou být opět potrestáni a znovu rozetnuti vedví. Pokud si získáme náklonnost *Eróta*, zcela jistě pak nalezneme svého miláčka.

Po Aristofánovi se ujímá slova Agathón. Přednesenou řečí ryze formálně exemplárním způsobem. Svým projevem se snaží dokázat, jaký jest *Erós* a pak vyložit jeho dary. „*Erós je ze všech blažených bohů – smí-li se to říci bez hříchu a bez pohoršení – nejblaženější, poněvadž je nekrásnější a nejlepší*.“⁹⁰ Zastává názor, že je z bohů nejmladší, protože už z přirozenosti má ke stáří odpor. Prchá před ním a vyhledává jenom mladé lidi. *Erós* je navíc celý hebký, protože nikdy nechodí po tvrdém. Sídli totiž v srdci. Nenalezneme ho ovšem v každém srdci, pokud narazí na srdce tvrdé, odchází a hledá si měkké srdce, ve kterém se usadí. Je navíc velice pružný, protože vchází do lidských duší bez povšimnutí. Každý člověk se *Erótovi* dobrovolně podřizuje. *Erós* je pln uměřenosti, která ovládá rozkoše a chtíč. „*Erós vládne rozkoším a chtíčům, jest jistě nad jiné uměřený*.“⁹¹ Je také moudrý. Do doby než přišel na svět, vládla Nutnost. Z jeho narození vzešlo jen samé dobro pro bohy i lid, kdy nastal ten pravý řád. Například pod vedením touhy a lásky stvořil Apollón umění střelecké, věštecké i lékařské.

---

⁸⁸ Platón, pozn. 68, 191d4

⁸⁹ Platón, pozn. 68, 192e11

⁹⁰ Platón, pozn. 68, 195a5

⁹¹ Platón, pozn. 68, 196d1

Na řadě je sám Sókrates. Ten se snaží pronést co nekrásnější a nejpravdivější řeč na *Eróta*.

Na hostinu dále přichází se skupinkou oslavenců opilý Alkibiadés. Místo oslavné řeči na *Eróta* pronese řeč zaměřenou na Sókrata-milovníka. Přirovnává ho k sylénům. Ti v sobě schovávají sošky bohů. Dále se podobá i satyrovi Marsyovi, protože okouzluje lid svými řečmi a přivádí ho k vytržení. Navíc se tváří nevědomě a neznale. Otevřeme-li ale jeho nitro, spatříme bohatství rozumu. Alkibiadés se do Sókrata pro tuto výjimečnost zamiloval. Chtěl se mu oddat a na oplátku od něj získat jeho moudrost. Jednou ho dokonce pozval na večeři a poté s ním ulehl na lehátko, ale nic se mezi nimi neodehrálo. Zde jasně Platón dokládá, jaký vztah má k pederastii a jak má vypadat správné pouto mezi milovníkem a miláčkem.

8.2. Zasněcení do tajemství Eróta

Předtím, než nastane iniciační moment zasněcení v *Symposiu*, Platón provede dialektické očištění termínu *Erós* skrze postavu Sókrata. V této části, vede Sókrates dialog s Agathónem. Pomocí otázek ho přivede k závěru, že vlastně o *Erótovi* nic neví, protože není nejlepší, nejkrásnější a ani nejblazeštější. „*A tu odpověděl Agathón: Podobá se, Sókrate, že nemám žádné vědění o tom, o čem jsem tedy mluvil....*“⁹² Prvním krokem je oddělit pouhé zdání (*doxa*), které mají účastníci hostiny, od vědění (*epistémé*). Agathónovi právě připadla přípravná maska, jež je pak pomocí dialektiky očištěna. Další část dialogu následuje poté, co Agathón uznal pravdivost Sókratových slov. Dále nastává vrcholný moment spisu. Sókrates v něm během své řeči opakuje slova věstkyně Diotimy z Mantineje. Platón tak započal ceremoniál iniciačních mysterií, skládajících se z očištné fáze, tzv. malých mysterií. Na konci je uzavřena fáze velkých mysterií, kterou nám Platón představí právě pod maskou Diotimy. Dialektická rozprava mezi Sókratem a Agathónem slouží jako

---

⁹² Platón, pozn. 68, 201b10

přípravný moment před zasvěcením. Nejedná se tedy jen o pasivní přijetí pravdy, ale o aktivní zapojení se člověka do procesu.

8.2.1. Inicie do malých mysterií: mýtus o původu Eróta

Po fázi dialektické očisty nastává druhá fáze iniciačního procesu. Jedná se o zasvěcení do malých mysterií. Dozvídáme se zde, čím ve skutečnosti *Erós* je. Nemůže být bohem, protože není ani krásný, ani ošklivý, není také ani dobrý, ani zlý. *Erós* představuje totiž daimonskou bytost, tj. prostředníka mezi bohem a člověkem. „*Jako prostředník a posel chodí on k bohům od lidí a k lidem od bohů, přenášeje z jedné strany prosby a oběti, z druhé strany rozkazy a odplaty za oběti; jest uprostřed a vyplňuje mezeru mezi obojími, takže vše je spjato v jeden celek.*“⁹³ Propojuje náš svět se světem nesmrtelných idejí. Buduje tzv. most, který nás spojuje s bohy. Platón vysvětluje povahu *Eróta* pomocí mýtu o jeho zrození. Hostiny na počest narození Afrodité se účastní i Poros (= průchod, důmysl, cesta), který zmožen nektarem usnul v Diových zahradách. Tam za ním přišla Penia (=chudoba) a rozhodla se, že s ním počne dítě. Lehla si k němu a počala *Eróta*. Protože byl zplozen na narozeniny krásné Afrodité, stává se jejím služebníkem a milovníkem krásy. Po rodičích zdědil své vlastnosti. Není ani hezký a hebký, ale ani ošklivý. Žije jako jeho matka, bez příbytku. Po otci se stal zase důmyslný, vytrvalý a toužící. „... *strojí úklady krásným a dobrým, je zmužilý, smělý a vytrvalý, mocný lovec, jež stále osnuje nějaké nástrahy, žádostivý přemýšlení a vynalézavý, milovný moudrosti po všechn život, mocný čaroděj, kouzelník a sofista.*“⁹⁴ Svoji přirozeností není ani nesmrtelný ani smrtelný. V jeden den je v plné síle a hned na to hyne, aby se následně zase obnovil. *Erós* představuje bipolární princip.

8.2.2. Erotické zasvěcení: velká mysteria

Nejvyšším cílem velkých mysterií je Krása. Vede nás k vizi a kontemplaci Krásy. Ta se stane nejvyšším stadiem na žebříčku různých stupňů

---

⁹³ Platón, pozn. 68, 207e4

⁹⁴ Platón, pozn. 68, 203d4-e1

Eróta. Po něm musí správný zasvěcenec stoupat. V dialogu *Symposion* Platón představuje pět stupňů zasvěcení, jež jsou vyloženy pomocí slov Diotimy z Maniteje.

- **První stupeň – láska ke krásnému tělu**

První stupeň se týká tělesné krásy určitého těla. Vidíme krásu konkrétního člověka bouřícího naše emoce a stimulující naši duši. „*Duše má tedy plodit krásné myšlenky, jež jsou stimulovány krásným tělem*“.⁹⁵ Cílem prvního stupně je rozeznat krásu jednoho těla ve všech tělech jako jednotící princip. Platón odmítal homosexualitu. Tělo nemá vzbuzovat sexuální přitažlivost, nýbrž má zasvěcenci připomenout ideální krásu. Pokud je zasvěcenec schopný tuto krásu spatřit ve všech krásných tělech, přichází na řadu stupeň číslo dvě.

- **Druhý stupeň – láska ke krásným duším**

Zasvěcenec nakonec překoná tělesnou krásu, zaměří se na krásu duše, která je pro něj mnohem důležitější. Pojem „duše“ dostává u Sókrata zcela nový význam. V antickém Řecku existovaly dva proudy pojmání duše. Podle homérské tradice představuje duše pouhý stín. Kompletním se stává člověk pouze za života. V orfismu a pythagorejství má duše velký metafyzický osud, jež přesahuje dalekosáhle tento nicotný život. V Sókratově pojetí má duše také svůj osud, o kterém se může sama rozhodnout. Duše má sílu rozeznat dobro od zla a poznat pravdu. Duše může překonat všechny překážky a následovat dobro. Platón ztotožnil člověka s jeho duší. Proto musí lidé usilovat o krásu duševní. Ústřední myšlenkou druhého stupně se stává výrok: „*Poznej sám sebe*.“⁹⁶ Na základě duševního cvičení lze poznat svojí vlastní duši. Sókrates ví, že nic neví, ale to ho nezavazuje touhy po hledání moudrosti. „*Tato touha po*

---

⁹⁵ Naldoniova L., pozn. 7, s. 48

⁹⁶ PLATÓN, *Euthyfrón: Obrana Sókrata ; Kritón*. 5. opr. vyd. Překlad František Novotný. Praha: Oikoymenh, 2005, Platónovy dialogy, sv. 9. ISBN 80-729-8140-4, 36c

moudrosti dělá ze Sókrata Eróta.“⁹⁷ Jde o jasně symbolické přirovnání *Eróta* jako filosofa hledajícího moudrost.

- **Třetí stupeň – láska ke kráse v lidské činnosti a zákonech**

Ve třetím stupni je důležité nalézt krásu v lidské činnosti a schopnosti tvořit dobré zákony. Jako příklad uvádí Sókratés zákony, jež zanechal Solón Athenám. Krása na tomto stupni spočívá v souladu a uměřenosti. Zvláštní místo zde zaujímá zdravý rozum (*sophrosyne*) a spravedlnost. Tyto dvě vlastnosti tvoří spravedlivě uspořádanou obec. *Polis* dle Platóna znamená jeden uspořádaný celek, kde každá duše jednotlivce je propojena s duší obce. Jakoukoliv nespravedlnost, která se děje v obci, můžeme vysledovat až k jednotlivcům. Ve spravedlivé obci vykonává svoji funkci každý ze tří typů zastupitelů. Pokud někdo přechází z jedné funkce do druhé, jedná se o největší nespravedlnost v *polis*. Obec musí plnit svůj přirozený účel. Proto ji Platón rozděluje do tří stavů: kněžský, vojenský a manuálně pracující. Tyto tři stavy odpovídají trojitě funkci duše: rozumové (*nús*), srdnaté (*thymos*) a žádostivé (*epithymétikon*). Všechny složky by měly tvořit vzájemnou harmonii. Pokud začneme po krásných tělech milovat krásné duše, nutně to v nás vyvolává i krásné myšlenky. Ty se začnou projevovat činy a zákonodárnou tvorbou. „*Zákonodárce je pro Platóna ten, kdo má raditi o krásných, dobrých a spravedlivých věcech a je kladen na nejvyšší místo všech spisovatelů, tedy i básníků.*“⁹⁸ V *Zákonech* je takovým zákonodárcem například Lykúrgos, poněvadž svými zákony zachránil nejenom Lakedaimon, ale i celé Řecko. Jde o jednoznačný příklad člověka, jenž dosáhl třetího stupně zasvěcení v *Erótu*. Výsledek jeho krásných myšlenek tvoří zákony, které umožňují rozvoj filosofického myšlení.

---

⁹⁷ Naldoniová L, pozn. 7, s. 52

⁹⁸ Naldoniová L, pozn. 7, s. 57

- **Čtvrtý stupeň – krása poznatků**

Po zakušení krásy z činů probouzí se v zasvěcenci touha po poznání. Tím se dostává ke čtvrtému stupni erotického zasvěcení. Pro poznání je zde užít termín *epistémé*. Cílem se stává vědění o všem. Probíhá pomocí dokazování. Abychom správně poznali *epistémé*, musíme trénovat mysl pomocí matematiky. Trénink nás připravuje na poznání pravých idejí. Matematickou přípravou projdou všichni správní filosofové.

- **Pátý stupeň – poznání podstaty krásna**

Poslední stupeň nás přivádí k vizi nejvyšší Krásy, jež je pro Platóna ztotožněna s Dobrem. *„Kdo je přiveden na cestě lásky až sem a dívá se postupně a správně na zjevy krásna, ten, blíže se již vrcholu erotického zasvěcení, náhle uvidí krásno podivuhodné podstaty, to krásno, Sókrate, pro které byly podstupovány všechny dřívější námahy, které je především věčné a nevzniklé, ani nezaniká, ani se nezvětšuje, ani ho neubývá, dále krásno, které není z jedné strany krásné a z druhé ošklivé, jedněm lidem krásné a jiným ošklivé. ... Nýbrž bude to něco, co je věčně samo o sobě a se sebou a jednotné; všechny ostatní krásné věci jsou toho účastny, ... Kdykoli tedy někdo náležitým milováním postupuje od těchto věcí zde a počíná viděti ono krásno, dosahuje téměř vrcholu zasvěcení.“*⁹⁹ Pokud někdo užří jednotu Krásy, zrodí se v něm nová zdatnost – *areté*. Ta mu umožní stát se nesmrtelným. Protože nám je *Erós* na této cestě průvodcem za krásou, musí být vychvalován. Na konci cesty se člověk stává především dobrým, což dokazuje i etický rozměr *Eróta*.

---

⁹⁹ Platón, pozn. 68, 210e-211b

9. Vztah mezi protologií a Erótem

Abychom správně pochopili Platónovu protologii, musíme nejdříve obrátit pozornost na dosah *Eróta*. Pokud bychom ho nechali na úrovni antropologické, tak by zcela ztratil svůj význam. Proto ho Platón již od první zmínky umisťuje do kosmické dimenze. Tím zajišťuje vztah mezi láskou a prvními a nejvyššími principy. Pojetí lásky a přátelství lze pochopit jen v této dimenzi. První narážku na nejvyšší principy objevíme v řeči Eryximachově. Jeho přednes vyjadřuje kosmickou dimenzi *Eróta*. Jedná se zde ale o pouhý náznak, který tvoří samotnou přípravu pro Platónovy myšlenky. Harmonie, kterou představuje *Erós*, musí být uváděna do souladu nějakým principem, kterým se stává *jedno*. „*Syntetické zprostředkování mezi protiklady je bez odkazu k vyššímu referenčnímu bodu nemožné.*“¹⁰⁰ V řeči Eryximachově nalézáme jen slabý náznak.

Protikladné síly nacházíme již symbolicky v mýtu o zrození *Eróta*. Je nám představena Penia neboli chudoba a důmyslný Poros, jež dosáhne toho, po čem touží. Právě ve vlastní osobě *Erós* syntetizuje přirozené vlastnosti matky i otce. Po matce se stal chudým, zatímco po otci zdědil nevyčerpatelnou energii dosáhnout svých cílů. Platón v podobě mýtu vyjádřil právě bipolární strukturu skutečnosti, jež je základem jeho nauky. Postava *Eróta* ovšem obsahuje jistou specifickou vlastnost, která chybí ostatním bipolárním strukturám. Jedná se o tzv. dynamičnost. „*Erós v této dynamicko-polární dimenzi zaručuje svým věčným sebeobnovováním a neustálou seberealizací na různých rovinách trvalost bytí.*“¹⁰¹ Penia v mýtu představuje látkový princip a Poros zase princip látky protikladný. Tato symbolika je charakteristická pro Platónovu nauku. „*Pojetí dvou prvních principů je bytostně bipolární právě proto, že ačkoli jsou*

---

¹⁰⁰ Reale G., pozn. 18, s. 392

¹⁰¹ Reale G. Pozn. 18, s. 397

tyto principy ve vzájemném protikladu, navzájem se předpokládají a jsou na sebe ve svém působení vzájemně odkázány.“¹⁰²

Výraznější narážky na vztah mezi *Erótem* a prvními principy nalezneme v Aristofanově řeči. Klíčové pojmy nepsaných nauk jsou vždy v dialogu vyjádřeny jako „hra“ typická pro Platónovy psané dialogy. Aristofanova řeč představuje tu nejvýraznější paradigmatickou ukázkou jeho „hry“. Nejlepším způsobem, jak hrát hru narážek na první principy, je ji vložit do úst největšímu autorovi komedií v Řecku. „*V jeho přednesu se neustále objevují narážky na dvojku, podvojně dělení, stejně tak na jedno, celek i jednotu.*“¹⁰³ Člověk byl rozdělen ve dvě a opět se touží stát celkem. Chtějí se stát jedním místo dvou. „*Příčinou toho jest to, že taková byla naše dávná přirozenost a byli jsme celí: tedy touha a snaha po celku se jmenuje Erós.*“¹⁰⁴ Zlo podle narážek spočívá v podvojném dělení, zatímco dobro v jednotě. Právě *Erós* sjednocuje rozdělené. Náznaky v dialogu jsou jenom odkazy určené jenom pro žáky Akademie. Existuje zde předpoklad základních znalostí získaných v jeho škole. Gaiser říká o Platonových dialozích, že se čtenář musí snažit pochopit pravdu. Náznaky ve spisech „*Ochotně mluví k těm, kteří vědí, před těmi však, jež nevědí, se ukrývají.*“¹⁰⁵ Při překonání rozdvojení není cílem hledat druhou polovinu. To bychom se dostali na pouhou antropologickou rovinu. Jak bylo zmíněno, cílem se stává kosmická dimenze. Snaha o sjednocení má mířit mnohem výš. Má být hledáním samého dobra. Člověk hledá v druhé osobě právě dobro. Cílem pátrání po nejvyšším dobru se stává jeho trvalé vlastnictví.

Erós spojuje bohy i lidi, smyslové i nadsmyslové. Má zprostředkující funkci. L. Robin si jako první všiml, že ontologický a metafyzický status duše

---

¹⁰² Reale G., pozn. 18, s. 397

¹⁰³ Nárazky můžeme nalézt na těchto místech: Platon, pozn. 68, 189e2, 190a2, 3, 190d1-7, 190e3-7, 191a5-6, 191b2, 191d2-5

¹⁰⁴ Platón, pozn. 68, 192e10

¹⁰⁵ Reale G. Pozn. 18, s. 401

odpovídá ontologickému a metafyzickému statusu *Eróta*. V dialogu *Faidros* přirovnává Platón duši k okřídlenému vozu. Ten je řízen vozatajem a tažen dvěma koňmi. Bílý kůň má dobré vlastnosti a černý kůň má vlastnosti opačné. Když lidská duše ztratí křídla, vstoupí do těla. *Erós* má schopnost nechat v duši opět vyrašit křídla. Což se stává ve chvíli spatření krásy. Avšak neděje se to vždy. Může se stát, že při spatření krásy duše začne upadat. Jakmile duše spatří krásu, může ji popadnout touha. Jeden kůň v duši se drží studem, zatímco druhý kůň se vzpírá a táhne duši za onou tělesnou láskou, která způsobuje úpadek duše. Pokud ve svém úsilí zlý kůň vyhraje, duše začne zabředávat do smrtelného a pozemského. Pokud se ovšem duše rozpomene na Krásu, kterou vidělo v nadsmyslové realitě, svojí uměřeností se pokusí zkrotit zlého koně.

V Schleiermacherově paradigmatu symbolizují tři podoby duše části rozumovou, žádostivou a vznětlivou. Vozataj je část rozumová. Bílý kůň představuje žádost a černý kůň zastupuje vznětlivost. V *Timaiovi* se dozvídáme, že tři podoby jsou pouze v smrtelné duši. Za to *Faidros* hovoří o dimenzi nadsmyslových realit, kde existuje pouze nesmrtelná duše. „Z toho logicky plyne, že můžeme vyloučit, či přinejmenším vážně zpochybnit tezi, že dva koně představují vznětlivou a žádostivou podobu duše.“¹⁰⁶ Ve spise jsou také bohové složeni stejným způsobem. Vlastní vůz s koňmi, kde oba mají dobré vlastnosti. Snadno se proto ovládají. Vůz lidské duše pohánějí ale smíšené koně, a proto se ovládá hůře. Jednu naši složku představuje dobrý kůň, který je stejný jako kůň bohů. Bohové nemohou mít nic, co by odpovídalo vznětlivé a žádostivé složce. Ve své čisté podobě nemají touhy, sklony ani cíle, jež představují typické vlastnosti smrtelné duše. Problematiky si poprvé všimnul L. Robin ve své práci *La teoria platonica dell'amore*. V knize zároveň naznačil cestu, jak správně řešit tento problém. Musíme se dívat na dva oře jako na obraz nestejnosti a nutnosti. Nestejnost je dělitelná bytnost. Představuje dvojici velkého a malého. Mezi koňmi smrtelné a nesmrtelné duše se nachází jistá

---

¹⁰⁶ Reale G., pozn. 18, s. 408

analogie, ve které mezi nimi nacházíme jasný rozdíl, v některých aspektech i nepřekonatelný. „*Jedná se o analogii nepřímou, nikoli strukturální.*“¹⁰⁷

Nepsané nauky nalezneme ve vztahu krásy k *Erótovi*. Krása je vlastně totožná s dobrem nebo v jejím nejbližším příbuzenstvu. Liší se jenom způsobem zjevování. Ve spise *Filébos* Platón popisuje shodu dobra s krásou a s jedním: „*Tedy nemůžeme-li postihnout **dobro** jednou ideou, chopme se ho třemi zároveň, **krásou, úměrností a pravdou**, i řekněme, že bychom v něm, **jakožto v jednu**, nejsprávněji našli příčinu toho, co je ve směsi, a že působením tohoto **jakožto dobra** stala se i směs sama takovou.*“¹⁰⁸ Nejvyšší krása se rovná nejvyššímu dobru. Proto *Erós* vede duši k nejvyšším a prvním principům. Zasvěcení do velkých mysterií představuje cestu k nejvyšší ideji dobra. Platónská krása má sílu emanace, kterou můžeme charakterizovat jako tzv. „záři“, díky níž se dobro stává viditelným skrze krásu a přitahuje nás. Vyzařování Krásy je jeho vlastní bytností. „*Krása nám umožňuje spatřit jedno v úměrných a číselných vztazích, v nichž se vyjadřuje, a to nejen na rovině inteligibilní, nýbrž i ve fyzické dimenzi viditelného.*“¹⁰⁹ Naše touha je směřována k nejvyššímu dobru. Ukazuje se nám od nejnižší roviny, jež představuje tělesnou krásu až po nejvyšší zření samotné Krásy. *Erós* je symbolickým výrazem nejzákladnějších protologických pojmů.

---

¹⁰⁷ Reale G., pozn. 18, s. 412

¹⁰⁸ PLATÓN, *Parmenidés: Filébos ; Symposion ; Faidros ; Alkibiadés I, II ; Hipparchos ; Milovníci*. Vyd. 1. Překlad František Novotný. Praha: Oikoymenh, 2003, ISBN 80-729-8063-7. 65a1

¹⁰⁹ Reale G., pozn. 18, s. 415

Závěr

Platón byl bezpochyby jeden z významných filosofů v dějinách. Pozvedl filosofii na metafyzickou úroveň a otevřel spolu se Sókratem nové obzory pro filosofické bádání. Tato práce se zabývala tématem Platónovy erotologie. Cílem bylo odpovědět na otázku: „Co je Erós, jaká je jeho podstata a jak zapadá do celkové filosofie Platóna?“

První část práce analyzuje jednotlivé druhy lásky, jak je definovala a pojímala antická filosofie. Vymezila jsem čtyři druhy lásky s cílem dokázat výjimečnost termínu *erós*. Zjistila jsem, že pojem *erós* měl v antickém Řecku zcela jinou funkci a význam, než jak ho vnímáme v současnosti. Měl významnou úlohu v pederastických vztazích mužů. Byl také pojítkem náboženského společenství. Stal se láskou vzestupnou, která duši poháněla touhou k vyššímu dobru. Platón ve své nauce však zcela odmítal sexuální konotaci *erótu*. Tělesný pud podle něj rozvracel duši a znemožňoval žít správný filosofický život.

Další část se zabývala historií paradigmat výkladu Platónových nauk. Vývoj paradigmat začíná od 4. st. př. Kr. až do současnosti. V historii figurují čtyři velká paradigmata. První paradigma pochází od Platóna a jeho žáků. Po něm nastupuje novoplatonské paradigma, jež trvá téměř patnáct století a ovlivnilo především křesťanskou nauku. Období „normální vědy“ zastupuje Schleiermacherovo paradigma. To dávalo výhradní postavení spisům. Veškerá Platónova filosofie se má nacházet v jeho dialozích. Schleiermacher zcela potlačil nepřímou tradici a nepsané nauky. Ovšem objevily se různé „anomálie“ ve spisech Platóna, které nešly vysvětlit klasickým paradigmatem. Největší „anomálií“ nalezneme ve spise *Sedmý list*, který se stal základem pro formulaci nového alternativního paradigmatu. Dále následovalo období „mimořádné vědy“, o něž se zasloužila Tübingenská škola. Dává větší důraz nepsaným naukám. V ní se nachází pravá Platónova nauka o prvních

principech. První a nejvyšší principy jsou jednotícím pojítkem celé filosofie a ovlivňují i jeho filosofickou erotologii.

V této práci jsem se zabývala též Platónovým životem. Jeho dialogy nemůžeme pochopit správně bez pochopení Platóna jako historické žijící osoby. Platón toužil po poznání a procestoval mnoho míst a tím vším se nechal inspirovat ve své práci. Velikost Sókratovi osoby ho ovlivňovala celý život, a proto musíme jeho vliv hledat v samotných základech Platónova učení. Kvůli smrti svého učitele se zcela zřekl reality smyslového světa a utíkal ve svých spisech do dokonalého světa nadmyslových jsoucen. Posun v Platónově idealismu nastává ve spisech středního období *Faidros a Symposium*. Zde propojuje nadmyslovou realitu s naší smyslovou realitou pomocí tzv. spojujícího mostu reprezentovaným *Erótem*.

Další část je věnovaná přátelství v dialogu *Lysis*. Ve spisu představuje, jak má správné přátelství vypadat a jak ho příkladně pěstovat. Zjistíme, že může být přátelství bez erotické lásky, ale ne láska bez přátelství. I zde se objevují narážky na Platónovu protologii. Odhaluje v něm zmínku o tzv. prvním milém.

Ve *Faidru* nalézáme mýtus o duši představující jakousi její parabolu. Duše je složena ze tří částí – vozataje, dobrého koně a koně opačných vlastností. Bohové mají dobré a proto ovladatelné oba koně. Naopak lidská duše se musí namáhat při řízení svého vozu. Vozataj se snaží následovat bohy na jejich cestě a tím spatřit nejvyšší ideál Krásy. Duše se živí ideálními jsoucnými. Jestliže nezvládne své koně, padá na zem a usidluje se v těle. Zůstává v ní však stále touha dosáhnout nejvyšší Krásy. To se jí může i nemusí podařit, protože jí odvádí pozornost tělesná touha. Jedině správný filosof dokáže svoji touhu řádně ovládnout a nesměřovat ji k nejvyššímu jsoucnému. Touhu zde představuje právě *erós*. On táhne k duši a nutí ji, aby neustále usilovala o Krásu.

Práce se také zabývá tématem *Erós* v *Symposiu*. V dialogu se snaží Platón očistit *Eróta* od falešných představ, jež vládnu ve společnosti. Představuje různé podoby tohoto boha pomocí mnoha postav na hostině. Pak se ujímá slova Sókratés a pomocí dialektické rozpravy zjistíme, že *Erós* je vlastně daimon. Představuje se zde i tajemné zasvěcení do erotických mysterií skrze slova Diotimy z Maniteje.

V poslední části opět propojují termín *erós* s protologií, jež nalézáme u Platóna. V dialogu *Symposium* se vyskytují neustálé narážky na první a nejvyšší principy. *Erós* představuje právě touhu, jež nás vede k nejvyššímu dobru. Krása je totožná s dobrem a liší se jenom ve způsobu zjevování. Touha neboli *erós* nás vlastně přivádí k nejvyšším principům. Sám *erós* v sobě syntetizuje základní kameny Platónovy protologie.

Téma pojetí lásky ve filosofii Platóna nemůže být touto prací jistě plně vyčerpáno. Je zde však položen nástin nauky Platónovy erotologie a jeho vliv na nepasné nauky.

Slovník pojmů

Emanace – (z lat. *emanare*, vytékat, prýštit) metaforický výraz pozdně antické filosofie. Jedná se o vzniku světa vyplíváním, vycházením z určitého, zpravidla božského základu. Viz, Kolektiv autorů., pozn. 1, s. 102

Hypostase – v novoplatonismu jím byly označovány jednotlivé vrstvy jsoucna, emanující z nejvyššího bytí. Viz, Kolektiv autorů., pozn. 1, s. 180

Inteligibilní – (z lat. *intelligibilis*, vnímatelný, pochopitelný, srozumitelný) vlastnost toho, co je poznatelné či přístupné pouze rozumem, intelektem. Toto je i svět idejí u Platóna. Viz, Kolektiv autorů., pozn. 1, s. 191

Konotace – (z lat. *con*, s, spolu, *notare*, označovat) atribut společným individuím, která jsou denotována určitým jazykovým výrazem. Viz, Kolektiv autorů., pozn. 1, s. 218

Krasavec - Společenská hodnota, díky svému půvabu je středem pozornosti, obdivu a touhy. Viz, Platón, pozn. 65, s. 6

Mimořádná věda - fáze vývoje vědy, v níž střet s různými „anomáliemi“ a neschopnost umístit je do rámce vládnoucího „paradigmat“ vedou ke krizi tradičních přesvědčení a předznamenávají jejich překonání. Viz, Reale G., pozn. 18, s. 25

Náklonnost - V anglickém originále ji nalezneme pod pojmem *affection*. Viz, LEWIS, C. S., pozn. 4, s. 27

Normální věda - typická fáze zkoumání, spočívající v systematických pokusech umístit různé prvky určité vědy do pojmových schémat, která si vědci vytvářejí v průběhu svého odborného vzdělání, tzn. Umístit tyto prvky do rámce „paradigmat“, jež jsou v určité době shodně přijímány vědci, zabývajícími se danou tematikou. Viz, Reale G., pozn. 18, s. 25

Paradigma - koncepce a přesvědčení, jež jsou v dané chvíli jakýmsi pevnými body vědy a jež po určitou dobu dodávají vědcům pracujícím v určeném výzkumném sektoru modely pro formulování problémů. Viz, Reale G., pozn. 18, s. 26

Seznam použité literatury

1. FLORENSKIJ, Pavel Aleksandrovič. *Sloup a opora pravdy*. Vyd. 1. Překlad Alan Černohous. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, 709 s. Studie (Refugium Velehrad-Roma), 15. ISBN 80-867-1510-8.
2. HEJDUK, Tomáš. *Od Eróta k filosofii: studie o Erótu se zřetelem k Sókratově filosofii*. Hradec Králové: Pavel Mervart, 2007, 215 s. ISBN 80-868-1850-0.
3. KOCOUREK, Jiří. *Sebrané spisy Sigmunda Freuda. Spisy z let 1932-1939. Šestnáctá kniha*. 1. vyd. Praha: Psychoanalytické nakl., 1998, 238 s. ISBN 80-861-2306-5.
4. Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, 463 s. ISBN 80-718-2064-4.
5. LEWIS, C. *Čtyři lásky*. 1. vyd. Překlad Eva Hoznauerová. Praha: Návrat domů, c1997, 107 s. ISBN 80-854-9556-2.
6. NALDONIOVÁ, Lenka. *Erós a jeho metamorfózy*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010, 153 s. ISBN 80-736-8840-9.
7. NYGREN, Anders. *Agape and eros*. Chicago: University of Chicago Press, 1982, 764 s. ISBN 02-266-1078-0.
8. PLATÓN,. *Euthyfrón: Obrana Sókrata ; Kritón*. 5. opr. vyd. Překlad František Novotný. Praha: Oikoymenh, 2005, 111 s. Platónovy dialogy, sv. 9. ISBN 80-729-8140-4.
9. PLATÓN,. *Faidros*. 4., oprav. vyd. Překlad František Novotný. Praha: [Institut pro středoevropskou kulturu a politiku], 1993, 85 s. Oikúmené. ISBN 80-852-4133-1.
10. PLATÓN,. *Charmidés: Lachés ; Lysis ; Theagés*. 2. vyd. Překlad František Novotný. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995, 150 s. Oikúmené. ISBN 80-852-4181-1.
11. PLATÓN,. *Symposion*. 6. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2005, 85 s. Platónovy dialogy, sv. 4. ISBN 80-729-8139-0.

12. PLATÓN, . *Parmenidés ; Filébos ; Symposion ; Faidros ; Alkibiadés I, II ; Hipparchos ; Milovníci*. Vyd. 1. Překlad František Novotný. Praha: Oikoymenh, 2003, 430 s. ISBN 80-729-8063-7.
13. PLATÓN, . *Theaitétos*. 4. opr. vyd. Překlad František Novotný. Praha: Oikoymenh, 2007, 117 s. Platónovy dialogy, sv. 11. ISBN 978-807-2982-943.
14. REALE, Giovanni. *Platón: pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsaných nauk*. Vyd. 1. Překlad Martin Cajthaml. Praha: Oikoymenh, 2005, 699 s. Oikúmené, sv. 116. ISBN 80-860-0523-2.
15. SOLOVJEV, Vladimír. *Drama Platónova života*. Samotišky : Spolek moravských nakladatelů, 1997. 124 s.
16. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu: systematická příručka*. Vyd. 1. (v nakl. Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002, 614 s. Dílo Tomáše Špidlíka, 1. ISBN 80-860-4584-6.
17. VÍTEK, Tomáš. *Empedoklés*. Praha: Herrmann, 2001, 461 s. ISBN 80-238-8576-6.